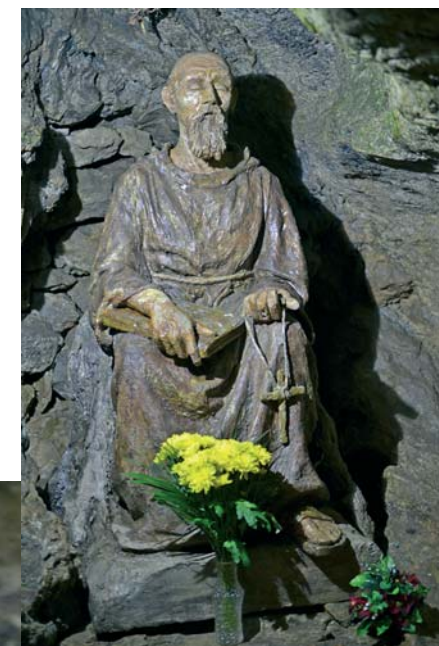

10.
ROČNÍK

ORA ET ARS - SKALKA 2017

vernisáž

9. ročníka sympózia ORA ET ARS SKALKA 2016,
16. 7. 2016.

(Kláštor na Veľkej Skalke, jaskynná Kaplnka
sv. Andreja-Svorada a Beňadika)

PREAMBULA • SYMPÓZIA

ORA ET LABORA • Most, ktorý preklenul hranice storočí • V. a VI. storočie: z chaosu zániku k poriadku a Svetlu • Architekt v Monte Cassino kreslil pre Európu • Svätý Benedikt • Potom benediktíni • V XI. storočí: Na Skalke pri Trenčíne pustovník Beňadik s učiteľom Svoradom-Andrejom • V XIII. storočí benediktínske opátstvo • Misia obnovujúca dobro Evanjelia i dobro slovenskej kultúry • Kultúry národa, ktorý už vtedy prispieval svojou hrivnou ku kultúrnemu bohatstvu Európy • Svetadielu, ktorý je dnes opäť v pohybe • V Európskom dome sa byty národov už takmer zjednotili • I nanosili do nich nábytok • Napriek tomu autentický európsky duch ako by zostal za dverami • Bohaté spektrum umenia dáva príležitosť pootvoriť dvere • Ponúkame preto myšlienku výtvarno-literárneho sympózia k pocte a k podpore odkazu Skalky • **ORA ET ARS**

Vážení návštěvníci Skalky, milí účastníci sympózia.

To, že práve čítate tieto riadky a listujete v najnovšom vydaní katalógu k desiatemu ročníku Medzinárodného výtvarno-literárneho sympózia ORA ET ARS SKALKA 2017, napĺňa ma nesmiernou radosťou a zároveň spokojnosťou a hrdosťou. Znamená to, že ste sa na Skalku buď osobne vybrali v deň slávnostnej vernisáže, alebo sa k vám katalóg dostáva z rúk niektorého z jej priamych účastníkov.

Som rád, že sympóziu aj tento rok podnietilo výtvarníkov i básnikov, aby sa ponorili do neobyčajnej atmosféry tohto miesta. Vnímavo nechali na seba pôsobiť jeho vôňu, jeho svetlo, stopy príbehov jeho dávnej histórie. Teším sa rastúcemu záujmu umelcov, ktorí sa vraj celý rok nevedia dočkať, kedy už konečne otvorí sympóziu svoje brány.

Moja spokojnosť pramení z toho, že ich tvorba a vôbec účasť na sympóziu pridáva nášmu mestu každým rokom nový esprit. A keď po týždni tvorivej práce svoje diela vyprevadia na cestu k publiku, ony, nesúce ich myšlienky, pôsobia zasa na nás a šíria odkaz Skalky ďalej.

Nuž a hrdý som na toto miesto i podujatie, ktoré nám pripomína nenápadný život pustovníkov sv. Andreja-Svorada a sv. Beňadika. Tak, ako sa k týmto mužom hlásia Poliaci pre Svoradov poľský pôvod, Maďari v nich vidia dávnych hostí na Panónskom vrchu, Česi zasa priateľa pre vzťah Svorada a Prokopa Sázavského, tak býva aj naše sympóziu obdarené umelcami z týchto krajín. Stretnutia s nimi tu na Skalke nám každoročne dávajú nádej a inšpiráciu.

Mgr. Richard Rybníček, primátor mesta Trenčín

...

ÚČASTNÍCI VÝTVARNÁ • SEKCIA:

P o l s k o :

• **Eugeniusz Molski**, Nowy Wiśnicz
Č e s k á • r e p u b l i k a :

• **Jan Botek**, Ostrožská Nová Ves

• **Danuše Markovová**, Ostrava

S l o v e n s k o :

• **František Guldán**, Svätý Jur

• **Iva Jarošová-Štrbová**, Bratislava

• **Daniela Krajčová**, Žilina

• **Peter Krupa**, Levoča

• **Ludmila Lakomá-Krausová**, Michalovce

• **Jozef Matuška**, Ružomberok

• **Dominik Monček**, Pruské

• **Vladimír Morávek**, Bratislava

• **Eva Olexíková**, Trenčín

• **Jozef Vydrnák**, koordinátor výtvarnej sekcie,

Dubnica nad Váhom

• **Rudolf Dobiáš**, koordinátor literárnej sekcie,

Trenčianska Teplá, časť Dobrá

• **Margita Ivaničková**, Trenčín

• **Jozef Leikert**, Bratislava

• **Erik Ondrejčka**, Bratislava

• **Dana Podracká**, Bratislava

LITERÁRNA • SEKCIA:

S l o v e n s k o :

• **Rudolf Dobiáš**, koordinátor literárnej sekcie,

Trenčianska Teplá, časť Dobrá

• **Margita Ivaničková**, Trenčín

• **Jozef Leikert**, Bratislava

• **Erik Ondrejčka**, Bratislava

• **Dana Podracká**, Bratislava

Kurátor sympózia a výstavy po sympóziu

• PhDr. **Marián Kvasnička**, Trenčín

historik a znalec umenia

Miesto konania sympózia:

• Areál Malej a Veľkej Skalky
pri Trenčíne

Termín konania sympózia:

• 19. – 25. jún 2017

Hlavný organizátor:

• Mesto Trenčín

Spoluorganizátori:

• Trenčiansky samosprávny kraj

• Trenčianske osvetové stredisko

v Trenčíne

• Farský úrad Skalka nad Váhom

• Beňadik, n. f.

• T-VIA, o. z.

• Verejná knižnica Michala Rešetku

v Trenčíne

Milí umelci a návštevníci sympózia ORA ET ARS,

ako trenčianskeho župana ma teší, že sympóziu výtvarníkov a literátov sa už po desiatykrát koná na najstaršom pútnickom mieste na Slovensku, na Skalke pri Trenčíne. Toto miesto ukrýva v sebe silnú duchovnú silu, preto je svojou duchovnosťou a magickou atmosférou priam predurčené inšpirovať umelcov – literátov, sochárov i maliarov. Prostredie pútnického miesta je stvorené na to, aby tu človek na chvíľu zastavil svoj rýchly a uponáhľaný život, načerpal nové sily a pozorne sa zamyslel nad tým, čo je v živote naozaj dôležité. Nie sú to hmotné veci, za ktorými sa dnes naháňame, ale práve naopak. Ako povedal Albert Einstein, nie vonkajšie, ale len vnútorné duchovné bohatstvo môže zaplniť prázdnotu ľudského bytia.

Verím preto, že naplno využijete možnosť zoznámiť sa s históriou Skalky a že vás jej bohatý duchovný potenciál inšpiruje k skvelým maliarskym, sochárskym či literárnym dielam, ktoré bude môcť verejnosť obdivovať. A to nielen na slávnostnej vernisáži v areáli Skalky, ale aj neskôr po skončení tohto jubilejného desiateho ročníka sympózia. Mám radosť, že náš kraj budú zastupovať aj vynikajúci regionálni umelci – Margita Ivaničková, Rudolf Dobiáš, Dominik Monček, Eva Olexíková či Jozef Vydrnák.

Záverom mi dovoľte poďakovať sa organizátorom za prípravu tohto neobyčajného podujatia – stretnutia umelcov na najstaršom pútnickom mieste na Slovensku. Umelcom prajem najmä tvorivú inšpiráciu, ktorá ich, počas šiestich dní strávených na Skalke a v okolí Trenčína, privedie k tvorbe krásnych umeleckých skvostov.

Ing. Jaroslav Baška, predseda Trenčianskeho samosprávneho kraja

10. ROČNÍK ORA • ET • ARS SKALKA 2017

MEDZINÁRODNÉ VÝTVARNO-LITERÁRNE SYMPÓZIUM

ORA●et●ARS●2017

Mnohí opísali krásu a čaro Skalky, ako o tom svedčí aj výpoveď Alojza Medňanského: „Vstupujeme do nej bez vyzvania a ani rýchly krok nestačí sledovať let fantázie priťahovanej miestom, ktoré posvätila legenda stará ako kresťanstvo na tejto pôde...”

Aj dnes prežíva návštevník posvätnú úctu a niečo nevyhovujúce pri návšteve tohto posvätného miesta neďaleko bývalého rímskeho Laugaricia. Uvedomujeme si to aj pri tohtoročnej príležitosti medzinárodného kultúrneho podujatia Ora et Ars.

Pojem kultúra (ktorá má vyše sto definícií) sa odvodzuje od kultu a všeobecne sa prijíma poznatok, že každé náboženstvo – a tým viac kresťanská viera v zjaveného Boha – je prvotným základom vzájomného vzťahu Boh – človek, na ktorom sa rodí a rozvíja „kultúra“, zošlachťovanie človeka a prírody.

Zodpovedným nositeľom tejto európskej kultúry bola a je Cirkev. Pre kresťanskú kultúru neplatí téza: čo je nové, musí byť eo ipso lepšie a neopotrebované, zatiaľ čo staré je vždy horšie a opotrebované. Novosť evanjelia stále a v každom čase prináša úžas a prekvapenie. Aj dnes viera formuje ľudskú existenciu, hovorí teológ K. Rahner.

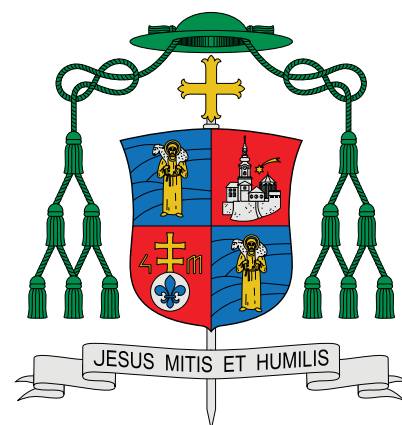
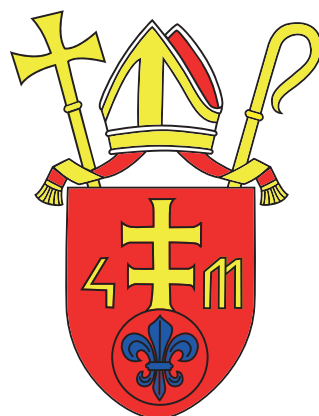
Pluralitná spoločnosť, v ktorej sa nachádzame, núti rozvíjať náboženskú kultúru a kultúru reči, lebo tvorba nového výkladu kresťanského posolstva neznamena, že sa vzdá obraznej jasnosti výrazu a rešpektu primeranosti. V tejto súvislosti sa ponúka postoj emeritného pápeža Benedikta XVI. ako istá všeobecná inštrukcia aj pre kresťanskú kultúrnosť ohlasovania evanjelia: „Kresťanstvo je teda trvalou úlohou myslenia a života, nie je hotovým receptom, ktorý by som mohol jednoducho príležitostne použiť. Ono mi dáva orientáciu a základné svetlo, podľa ktorého môžem vidieť, konať, spoznávať a nachádzať odpovede. Keď viem predovšetkým, že človek je Božím obrazom, keďže poznám základný poriadok, ktorý sa zraď z desiatich Božích prikázaní, mám poruke podstatné údaje na orientáciu, len ich treba konkretizovať do nových problémových oblastí.“

Touto výpoveďou možno navodiť aj odpoveď na postavenie otázky: čo dáva kresťanská kultúra dnešnému človeku. Súčasnej mentalite európskeho človeka nekonvenuje apológia Cirkvi, ale iba osobné svedectvá o prežívaní evanjeliovkej pravdy. Práve týmto spôsobom kresťanstvo vstupovalo do kultúry každodenného života. Trvalá profanácia sveta si vyžaduje znovuobjavenie úcty a úžasu k tajomstvám aj preto, že akékoľvek tabu sa v mene práva na slobodné bádanie a vyjadrovanie deklasuje na plytkú a povrchovú informovanosť, na tzv. falošnú fascináciu nového.

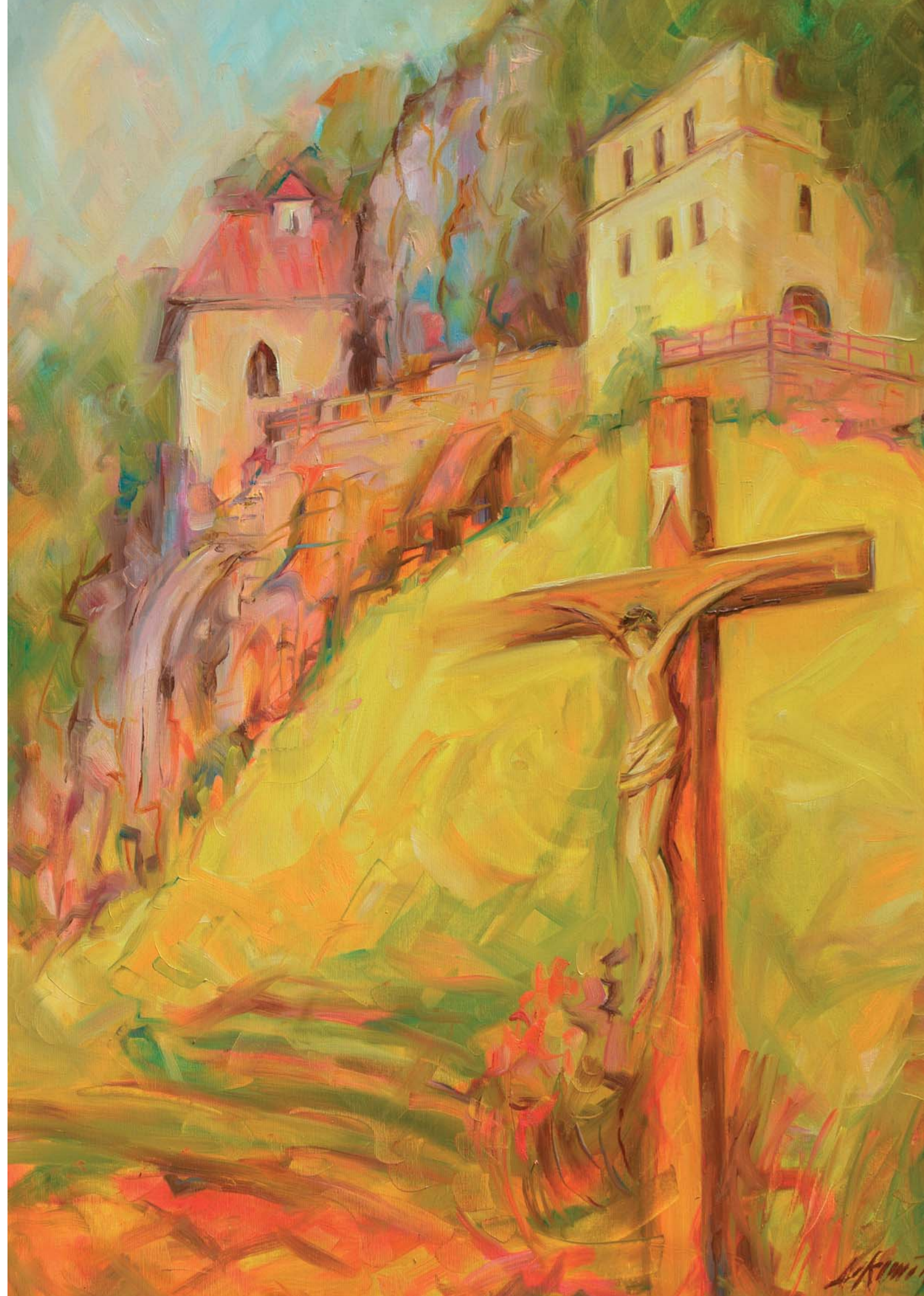
Kresťanská kultúra ponúka ako stálu a nemennú hodnotu kultúru života oproti kultúre smrti, kultúru lásky oproti nenávisťi, kultúru obety oproti utrpeniu. Oproti karikatúre slobody ozajstne darovanú slobodu, oproti akejkolvek ľubovôli a egoiz-

Mons. Viliam Judák, nitriansky biskup

LUDMILA LAKOMÁ-KRAUSOVÁ: Pohľad na Veľkú Skaldu, olej na plátne, 100 x 70 cm, 2017

mu – zodpovednosť za seba i za iných. Oproti sociálnej nerovnosti spravodlivosť delenia materiálneho dobra, odvodenú od lásky, oproti časnosti či falošnej istote hmoty večný život, oproti „duchovnej pustote“ radostné prežívanie...

Vieme dobre, že žijeme pod tlakom strachu a hrôzy napr. z otepľovania Zeme, pod strachom patológie vedy, pod tlakom dualistickej reinkarnácie, ktorá popiera vzkriesenia Krista i nás ľudí, pod tlakom krízy autority. Obklopení sme absenciou pôvodnosti v umení, sériovosťou manipulovaných príbehov, preferovaním novodobých kultov, gnostických ideí siekt či hnutí, pod ťarchou kultu neustálych zmien a negácie hodnôt ušľachtilých tradícií...

J. Ratzinger zreteľne vyznáva: „Odrezávať sa od veľkých mravných a náboženských síl vlastných dejín je sebazvraždou kultúry.“ Preto je vítaná iniciatíva kresťanských umelcov na starobyľej a posvätnnej Skalke pri Trenčíne v rámci už 10. ročníka sympózia *Ora et Ars*. Sú medzi nimi osobnosti zo Slovenska a zahraničia, ktorí dokazujú svojou tvorbou ponúknuť bohaté národné a kresťanské kultúrne dedičstvo.

Hodnoty tohto typu nás chcú utvrdiť – v nás ľuďoch 21. storočia – ktorí strácajú zmysel pre krásno a posvätnosť, lebo uprednostňujú materiálnu účelnosť a zmyslový, teda prchavý zážitok, že jestvujú pozemské priestory a miesta, hodné obdivu, úcty, hodné aj chvály.

Cieľom je to, čo naznačil spisovateľ Hermann Hesse: „Umenie znamená: vo vnútri každej veci ukázať Boha“, teda Večnosť a Nekonečnosť. Je to, čo želal tvorcom kultúry pápež Ján Pavol II. v *Liste umelcom* (1999): „Nech umenie prispeje k uplatneniu skutočnej krásy, takmer odlesku Ducha Božieho, krásy, ktorá nech premení hmotu, otvoriac mysle smerom k večnosti.“

Kiež aj tohtoročné podujatie *Ora et Ars*, na príhovor sv. Svorada-Andreja a Beňadika, Pán požehnáva v tomto duchu!

V Nitre 19. marca 2017

Viliam Judák,
nitriansky biskup

EUGENIUSZ MOLSKI: Podťe ku mne všetci (triptych),

akryl na plátne,
70 x 100 cm, 100 x 70 cm, 70 x 100 cm, 2017

• k u

milan Rúfus v 60. rokoch vydal – podľa môjho súdu – jednu zo svojich najlepších zbierok ZVONY, kde je zaradená aj hlboká gnómiacká báseň MICHELANGELO, v ktorej reaguje na chaos postmoderny a osud umenia bez kompasu. Lepší kontrast alebo významové pozadie pre náš sympoziálny súbor by sme hľadali len ťažko, preto si Rúfusov text dovoľím odcitovať celý:

*Nieš' bremeno a spievať.
Ty si vedel,
kto nosí krásu na krst.
My už nie.*

*My nevieme, my iba poznáme.
Ako sa naťahujú hodinky.
Koľko má kostí veľryba. I báseň.
Ó, každý chlpek, trikrát spočítaný,
na tele krásy. Čo s tým, čo s tým?*

*S múdrením, ktorým pribúda
ničoty ako vlčej tmy – a básnik,
zhodený jazdec, z jamky po podkove
chce stvoriť koňa.*

*Úzkosť, únava...
Jak deti v lese sme zabľúdili v mnohom.*

*A krása, ktorá tykala si s Bohom,
sama sebe dnes rozpráva
zmätene, čudné veci.*

Aj keď sú interpretácie vždy problematické, nejednoznačné a subjektívne pri viacvýznamovosti umenia, na niektorých veciach sme sa s mojimi študentmi literatúry dohodli:

- aký bol kedysi krstný list krásy?
- kto je schopný nadšenia, keď ho gniavia kríže?
- je poznanie a analytická hystéria garanciou múdrosti?
- prispieva informačná inflácia k lepšiemu poznaniu sveta?
- dokážeme z relativizovaných stôp vyčítať nejaké absolútorium zmyslu?
- aké zmätky sa to chcú jagať na nebi pofidérnej slávy?
- kam smeruje vyhorená civilizácia, ktorá si pili korene svojej duchovnej a kultúrnej tradície?
- čo za zmätené, čudné veci, znaky, obrazy, symboly, signály, audiovizuálny smog, sterilné slová vguľgujeme do našich sŕdc?
- a vôbec – jestvuje z tohto úzkostného bludiska domotných jazykov a výrečného nepočutia sa nejaké východisko?

PhDr. Marián Kvasnička, kurátor Medzinárodného výtvarno-literárneho sympózia ORA ET ARS SKALKY

Ja viem, pre stredoškolákov sú to veľmi ťažké otázky, ktoré len minimálne korešpondujú s ich neznesiteľnou ľahkosťou bytia, zvlášť na prahu veľkých prázdnin, slnečného leta a nádherných ilúzií!?

Rovno z hodiny slovenskej literatúry som svojich mladých zverencov zobral na verejné čítanie veršov v interpretácii samotných autorov – Dany Podrackej, Erika Ondrejčku a Ruda Dobíša. Trochu ma šokovalo, že počúvali, zrejme ten reflex z detstva – mama, oco, čítaj – ešte stále funguje. Zrejme však zažili aj čosi viac: skúsenosť, že od poctivosti otázok záleží aj hĺbka a kvalita odpovedí. A že slovo (rovnako ako línia, farba, plocha, melódia, rytmus) ešte vždy môže byť darom, ak dokážeme byť otvorení jeho tvoriteľovi a darcovi. Som rád, že ani v srdciach mladej generácie sa Rúfusova prorocká vízia zatiaľ neusadila. Vidím v tom opatrnú nádej, treba ju však udržiavať v plameni. Aj prácou, aj modlitbou, ak sa dohodneme na ich synonymickej, benediktínskej povahe.

V tomto zmysle považujem tvorbu všetkých umelcov, ktorí sa zúčastnili 10. jubilejného ročníka nášho sympózia, za veľmi perspektívnu, lebo je nasmerovaná k takým kultúrnym a duchovným trendom, ktoré prirodzene a z prirodzenosti popierajú dekadenciu a nihiláciu hodnôt, fatálne diagnostikovanú Milanom Rúfusom.

Ako každý rok aj teraz zvyknem pomenúvať niektoré ikonografické trendy, ktoré sa rokmi znásobujú, zintenzívňujú v umeleckej artikulácii výtvarníkov. Celkovo však významová línia sympózia smeruje od niekdajšej extenzity a ohmatávania krásy prírody, vedút a oboch svätých, ako

r á t o r

aj príbehov a kontemplácií, ktoré sú s nimi späté, k intenzívnej kultivácii spirituality vizuálnym spôsobom – a to aj bez toho, že by išlo o nejaké apodiktické zadanie. Pravda, ani v prítomnom súbore nechýbajú konvenčnejšie žánrové polohy, vrátane poetického zachytenia zvláštnej atmosféry a ducha miesta, kde sa písali a píše dejiny Skalky, tvoria však menšinu. Oveľa intenzívnejšie sú neustála revitalizácia a znovupremyslenie hagiografických dát Maurovej legendy, späté so životom, prácou a duchovným zápasom oboch svätých pustovníkov. Popri tejto „lokálnej“ naratívnej tradícii sa do obrazového poľa výtvarníkov častejšie dostávajú aj témy biblické, kristologické i mariánske. Najďalej však dochádzajú tí autori, ktorí rezignujú z epickej predmetnosti, lebo sa snažia zobraziť mystérium ticha, modlitby, sacrum jaskyne prežiarené prísvitom svetla, ktoré tmy nikdy nepremôžu. Veľmi ťažko sa o tom hovorí exaktným jazykom, lebo tu sa už dostávame na prah mystickej skúsenosti, kde je výrečnejší symbol, znak, štruktúrally šelest a nuansovaný pohyb výtvarných prostriedkov bez akýchkoľvek veristických barličiek. Je to podobné ako v hudbe, ktorá organizuje zvukový materiál, teda nevypráva, ale vytvára zo svojej podstaty. Dosť však všeobecnosti, skúsme sa touto optikou pozrieť na jednotlivé autorské opusy, ktoré v tomto roku dozreli počas horúcich dní na tichých a tienistých miestach oboch svätých Skalky.

Z Poľska patrí k našim stále prekvapujúcim stálciam **EUGENIUSZ MOLSKI**, maliar, sochár a keramikár s nevyčerpateľnou obraznosťou a piktorálnou energiou, aká sa hneď tak nevidí. V tomto roku na Skalke vytvoril monumentálny triptych, v ktorom ako základný kompozičný prvok použil rôzne gestá detailov rúk. Počas sympoziálneho týždňa mi sám autor prezradil, ako veľmi ho oslovili románske fresky v Katalánsku, ktorých hieratická nádhera sa nedala prehliadnuť napriek torzovitej podobe, ktorá sa zachovala. V kombinácii s ikonopisnými „obrazmi v obraze“ tak Molski stvárnil svoju skúsenosť s posvätným, pričom v detailoch nezabudol ani vizuálne pripomenutie Skalky a pustovníckej tradície. Každopádne, v tvorbe autora sa snúbi úžasný cit pre históriu, dejiny umenia, vplyv európskej moderny a zároveň hlboká úcta k východnej, byzantskej tradícii.

Z moravskej strany Karpát svoj poetický aj úsmevný spôsob videnia sveta a svetla priniesol **JAN BOTEK**. Na Skalke sa prezentoval štvorakým spôsobom. Najskôr nadviazal na dávny sympoziálny happening, keď s Danom Hevierom z kláštornej jaskyne vyviedli bielu stuhu, symbol svetla, ktoré svieti aj vo tmách. Teraz autor na lúke pod kláštorom rozsypaný v tvare ryby (symbolu kresťanov) hnojivo, akoby chcel aj takto symbolicky zúrodniť premodlený kraj. Potom maľoval svoje červeno rozostrené figurácie s posvätnými

témami stredovekej legendy, ako aj s otázkami identity človeka vo viere. Jan Botek vytvoril aj sochársky objekt v podobe poľného kríža s vyviazanými kameňmi, pričom jeden z nich má podobu srdca. Napokon svoju misiu na Skalke zavŕšil cyklom skôr informelových litografií so zaujímavým systémom škvrn a farebného spektra. Aj takúto podobu môže mať proces hľadania duchovnej pravdy, ktorá je stále na ceste.

Ostravsko je aj z výtvarného hľadiska zaujímavá kultúrna enkláva, škoda len, že kontakty našich regiónov sú skôr sporadické. O to väčšiu radosť mám, že náš tohoročný sympoziálny zber mohla obohatiť **DANUŠE MARKOVÁ**, ktorej diela sa dajú dohľadať aj na stránke súkromnej galérie umne nazvanej UMNĚ. Autorka počas sympózia pracovala na hornej úvratí kláštorného nádvorja v dotyku so skalami, vegetáciou, zvyškami urbanistiky, slnkom, svetlom a tieňom. Táto motívická koncentrácia sa premietla aj do obrazov, ktoré tu vytvorila. Aj keď inšpiratívne východisko je úzko vedutové (štylizované fragmenty samotného historického miesta), autorka opúšťa deskriptívne detaily a sústreďuje sa na farebnú, tvarovú a svetelnú modifikáciu. Kľúčovými pocitovými prioritami jej maľby sú v tomto prípade ticho, ktoré sa z povahy veci ťažko artikuluje, a potom pohyb, nie však ako mechanický prvok, ale ako pohyb myšlienky, snenia, cnenia, reflexie podobnej stíšeni pri modlitbe bez slov.

Zo Svätého Jura do nášho sympózia doslova robustne s celou naliehavosťou svojej neprehliadnuteľnej existencie a hmotnosti vpadol **FRANTIŠEK GULDAN**. Akým živlom je v živote, takým spontánnym imaginistom je aj vo svojej tvorbe. Je zaujímavé, že svoju mocnú vizuálnu poéziu vie naliehavo umiestniť aj na nepoetické odpadové, industriálne či stavebné materiály (darmo, vášeň stavbára sa nezaprie). Vo svojom výtvarnom jazyku používa plasticky modelované kresbu, zúžený kolorit, ktorému sa v reči historikov umenia hovorí sonórny. Tento svoj spôsob piktorálnej prezentácie sám autor s typickou sebaíroniou považuje za „patinovanú asambláž“. Napriek skutočnosti, že v prítomných dvoch dielach siahol po pustovníckej legende, celkom sa vyhol očakávanému figuralizmu svätcov, nakoľko hagiografický materiál vníma cez symboly a procesy duchovného zápasu, martýria a oslavy Boha. Každopádne, energia tvorivej a stvoriteľskej vôle autora sa nedá prehliadnuť.

Naozaj, veľmi plodné dni mala počas celého sympózia bratislavská maliarka **IVA JAROŠOVÁ-ŠTRBOVÁ**. Svoj „atelier“ si rozložila pod kríž na nádvorí kláštora s výhľadom na vysoké múry a vchod do pustovníckej jaskyne. Toto miesto mimoriadne svedčí jej absolútnej duchovnej koncentrácii, prostredníctvom ktorej vznikajú obrazy ako neverbál-

marián • kvasnička

na alternatíva modlitby. Popri momentkách samotných posvätných miest sa to najviac prejavuje v jej spirituálne nadýchnutých pasteloch s biblickými metaforami bolesti, utrpenia a nádeje. Popri týchto lyricky expresívnych figuráciách sa autorka nebojí ani spontánnej maľby (ktorá sa nie celkom správne označuje „art brut“), alebo na druhej strane práce s moridlami na drevené dosky, kde prekryvaním viacerých vrstiev a jemných svetelných kontrastov dosahuje zvláštny fyziologický efekt obrazovej duchovnosti, čo vynikne ešte viac, ak si uvedomíme, že jeden z triptychov vznikol na počtu 100. výročia fatimského zjavenia. Autorka má vizuálny dar mystického tušenia, ktorý nepotrebuje nijaké racionalizácie.

Na vrchnej úvrati kláštorného nádvorja, za torzom starého múru, spolu s Danušou Markovovou maľovala svoje obrazy skvelá žilinská výtvarníčka **DANIELA KRAJČOVÁ**. Topografia miesta v tomto kontexte nie je bez významu. Človek je tu vystavený majestátu skál nad jaskyňou a potom naliehavej zeleni lesa. Chýbajú celky, sú len detaily kameňa, machov, lišajníkov, žily sludy, konáre, korene a listy. To však mimoriadne vyhovuje autorkke, ktorá dokáže veľmi umne komponovať obrazy z línií, prirodzenej morfológie, z tvarov, plôch na spôsob koláže s milými (secesnými?) detailmi a v prírodou motivovanej farebnej skladbe. Ja osobne za tým hravo komponovaným „reálom“ vnímam aj čosi z nadreálnej energie magických prác Karola Baróna. Pravda, nie v zmysle patafyzickom, ale v spôsobe, akým rozhybava kaleidoskop vizuálnych „fragmentov duše“. Napokon: prírodu vníma aj v kontexte ľudského zásahu, práce, ruky, ktorá tú oázu ticha budovala.

PETER KRUPA z Levoče sa aj počas pracovnej vernisáže priznal k svojej silnej iniciácii spišskou sakrálnou architektúrou a umením. Táto stopa, podľa mňa, uňho nemá mimetické, nápodobivé konzekvencie, ale vytvára akýsi východzí bod k duchovnému mostu medzi včerajším a dnešným či budúcim svetom. Miesto ľahkej legendovej narácie autor hľadá energiu výrazu v samotnom procese maľby, ktorej princíp určujú vertikálne (aj gravitačné) a horizontálne súradnice v zatekaných líniiach a križovaniach, z ktorých sa vymaňuje vnútorné svetlo motívu, popri farbe a prednese u autora vždy dôležité. Aj keď sa v imaginácii zjavia reálne vizuálne segmenty (zopäté ruky), majú širší metaforický význam – brána do jaskyne, cesta k srdcu, vzťah medzi Láskou a Utrpením. Podobne z procesu samotnej maľby vyvstane obrátený svätopeterský kríž ako výraz absolútnej pokory a podriadenosti Majstrovi.

Som rád, že počas celého tvorivého týždňa bola medzi nami a s nami **LUDMILA LAKOMÁ-KRAUSOVÁ**. Z rodného zemplínskeho kraja priniesla veselého ducha, poctivý kumšt

opretý o domajšiu bohatú výtvarnú tradíciu, čosi z inšpiratívnej sily folklóru, najmä však otvorené oči a srdce, aké najčastejšie mávajú práve grécki katolíci. Možno preto, že ich je menej, dávajú viac. Čosi o tom viem – za „humnami“ nášho domu majú rajsú záhradu svojej materskej školy rehoľnice z východného rítu a otec Igor, ich kňaz, je aj našim rodinným dôverníkom. Pani Ľudmila ma zaujala mnohým: poetickým imaginizmom, ktorý si vycvičila pozorovaním zemplínskej krajiny a jej ľudu. Áno, azda by sme mohli povedať, že jej prínos je viac tradičný než novátorský, lež je to tradícia hodná úcty a rešpektu. Aj keď v jej dielach môžeme nájsť reálne východiská kláštornej veduty, krajinomaľby, biblických podobenstiev, nejde o prvoplánový verizmus. Autorka umne štylizuje kresbu, neostrý pohyb farebných valérov, plavne nanáša svoje oblé ťahy štetca, najmä však využíva silný potenciál hry farebných škvrn a plôch. Počas pracovnej vernisáže som si v tomto kontexte nevdojak spomenul na svojich zvečnelých priateľov – Jožka Fabiniho a Štefana Roskoványiho. Navyše, pani Ľudmila do svojich obrazov neraz kompozične zaťahuje aj východnú ikonopisbu, pred ktorou sa hlboko skláňam.

Ako vidieť z intelektuálne koncentrovanej a hlboko prežívanej tvorby ružomerského umelca **JOZEFA MATUŠKU**, inak pracovne pôsobiaceho v dotyku s výnimočným odkazom Ľudovíta Fullu, aj staré hagiografické alebo biblické témy a podobenstvá je možné vyrozprávať bez naratívnych podrobností a epickej šírky, sústreďujúc sa na akýsi fundamentálny tvarový archetyp človeka ako nepokojného korábu, ktorého púť po vlnách a hĺbinách života nikdy neskončí, kým – ako hovorieval sv. Augustín – nespočinie v náručí Pána. Toto posolstvo však Matuška neilustruje, ale skúma a hľadá zaujímavým spôsobom, kde miesto anatomických prvkov používa vlastný systém symbolickej obraznosti s dôrazom na vzťahové väzby, gestá, náznaky pohybu, detaily, ktoré mierne konkretizujú odvážnu tvarovú abstrakciu. Počas tvorivého týždňa som mal česť vidieť aj jeho autorské bibliofilie doplnené rovnako kvalitným lyrickým sprievodom jeho manželky. S rovnakým nadšením som obdivoval záznamy jeho dômyselných performancií medzi obrazmi majstra Fullu, v ktorých riešil rôzne kritické okamihy segregácie. Každopádne, autorov prínos pre sympóziu je zásadný: ukazuje na možnosti obrazovej projekcie duchovných obsahov bez apriórneho sakrálneho klíše.

Sochársky prínos rodáka z nášho regiónu **DOMINIKA MONČEKA**, inak absolventa zvečnelého profesora Jan-koviča, som počas pracovnej vernisáže vo svätyni Malej Skalky pomenoval ako obraz martyrológie, krytý vlastnou životnou skúsenosťou. Naozaj len z hlbokkej trýzne, utrpenia, pokory jóborského rozmeru môžu vznikáť sochárske

diela a robustné kresby, ktoré koncentrujú hraničnú mieru existenciálnej expresie. Východiskom autorovho „hložníkorského“ vzopätia vo forme a obsahu je ľudská figúra, skladaná zo zváraných kovových línií, žíl, nervatúry, šliach a napätých svalov, ktorá len kde-tu prechádza do súvislej morfológie telesného plášťa. Kontrast tvarovo excentrických línií a súvislejšej tektoniky telesných partií ukazuje človeka ako nekončiacu drámu, ktorá má ohromný pátos, vzopätie a energiu držať pohromade napriek entropickým silám zmaru. Nielen jeho aktuálnu monumentálnu sochu kajúcnika a k nej aj robustné kresbové štúdie považujem za to najlepšie, čo v súčasnom slovenskom sochárstve, bez regionálnych limitov, vzniká.

Rezbár **VLADIMÍR MORÁVEK** je v porovnaní s predchádzajúcim sochárskym prístupom takpovediac z odlišného cesty. Niežeby necítil a necítil cestu k láske prostredníctvom utrpenia, ktoré sa zmení na víťazstvo, ibaže favorizuje harmonizujúce prvky radostnej zvesti. Počas horúcich dní sympózia pod prístreškom pútnického domčeka vytrvalo kresal, dlátoval a sochal svoje obrovité kmene líp, do ktorých pretavuje širší epický príbeh Kristovho Narodenia. Jeho prístup je z povahy rezbárskej práce skulpturálny, nakoľko nepridáva a netvární figúry betlehemskej zostavy modeláciou a pridávaním hmôt, ale ich ubúdaním, uberaním, citlivým skúmaním, ako hlboko je možné „zaťat“, aby tvar zahral svojím významom a jemnou vibráciou povrchu, ktorá má hlbšiu než len folkloristicky rezbársku hodnotu. V tomto je Morávek neopakovateľný: snúbi veľmi kvalitné rukodielne majstrovstvo, poctivé remeslo s pokorou voči téme a vieru, ktorá sa neukazuje v slove, ale v čine. Je to naozaj chlupská robota, ale tá neha sa potom dá čítať z každého vrypu a každej stopy dláta. Treba sa len tešiť, až sa všetky tie figúry vymania zo svojho dreveného zajatia a splynú v jeden nádherný celok. Život sa rodí v bolesti – aj biologickej, aj tvorivej. Ale tá radosť potom! Niesť bremeno a spievať.

Ako nás svojho času na sympóziu prekvapovala Jana Zaujecová svojimi textíliami a kameňmi, tak nás teraz do inej duchovnej a obrazovej dimenzie preniesla trenčianska výtvarníčka **EVA OLEXÍKOVÁ**. Po niekdajšej naratívnej predmetnosti tu niet ani stopy, no o to výrečnejšie sú jej objekty, v ktorých využíva nezvyčajnú štruktúrnú energiu veľkých pergamenov vypätých na drevené rámy. Jav, ktorý dosahuje ich tvárnením, sa v odbornom jazyku nazýva synestéza, teda prelínanie techník, postupov a druhov, ktoré dovtedy nemali zjavnú spojitosť. Ako inak rozumieť, že ako tvárny materiál použila hrdzu, indigo, hlinu, trávu a býlie ako emotívne maliarske komponenty priamo z miesta kláštora? Keby sme veľmi chceli hľadať významové analógie, možno by nám napadol Veronikin ručník z odtlačkom Kris-

tovej tváre a možno aj obrys turínskeho plátna. No aj keby sme nešli po tejto línii, isté je, že presvetlenia a perforácie odzrkadľujú čosi z odvekého zápasu o dušu a ducha človeka. Svoje maliarsko-sochársko-textilné a texturálne objekty autorka doplnila zaujímavým cyklom mobilných fotografií s plásmi osvetlených vežičiek, prírodných a urbanistických iluminácií, detailov stromov, okien a svetiel, tieňov a jaskynných reflexov (ako si nespomenúť na Platónovu paradigmatu ideálneho sveta za zmyslami?). Akokoľvek: Olexiková potvrdzuje sympoziálny imperatív, že intenzívny duchovný rozmer je možné objaviť aj (a najmä) mimo teatrálnej náboženskej gestikulácie.

Našu autorskú zostavu ako vždy uzatvára spiritus movens celého podujatia, považský Chagall **JOZEF VYDRNÁK**. Toto komparatívne tvrdenie nie je nijakým povinným komplimentom, ale treba ho brať vážne. Aj jeho obrazy oplývajú magickým čarom a mnohými nádhernými „iracionalitami“, ktoré sa nedajú v reáli vidieť, vedieť a cítiť však áno. Autorova tvorivá filozofia – okrem maximalizácie kresbového potenciálu línie a emotívneho stupňovania koloritu, ktorý nikdy netvorí ilustratívnu štafáž, ale žije svojbytné – sa ustálila v citlivo hľadanom systéme obraznosti, kde okrem epizodických, rozprávačských a dejových relikto dominuje snaha výtvarne vyjadriť všetky súvislosti témy, všetky asociované vnemy, vonkajšie aj vnútorné afinity, príbuzenstvá, determinácie a kauzality. V inom kontexte, no s rovnakým úsilím tento prístup svojho času formuloval Záboj-Kulhavý ako „integrálny pocitový komplex“. Súvis všetkého so všetkým v danej perspektíve motívu: nech už ide o plodné rajske záhrady domova, rodnej obce, jej polí, vegetácie, úrody, požehnaní, o mariánske zastavenia, o anjelov nad Trenčínom, o vodu prijatú od Samaritánky. Najmä však o srdečného ducha spomienok, úctu k predkom, vieru v životnosť tradície. Nepoznám veľa takých tvorcov, ktorých modernita nestráca hrejivú tonalitu, srdečnosť a empatiu, a pritom si zápas o obraz či sakrálny objekt nezľahčuje „svätou prostotou“, ktorá je často skôr výrazom umeleckej bezradnosti. Pri Jozefovej múze nadobúdam intenzívne povedomie, ktože to nosí krásu na krst. Ak sa teda záverom mám vrátiť k rufusovskej vízii.

Bez presahov, bez transcendencie, bez vertikálnej dimenzie niet posvätnosti. Nikoho a ničoho.

V tomto presvedčení treba poďakovať Božej priazni za bohatú úrodu uplynulého sympózia ORA ET ARS.

PhDr. Marián Kvasnička

Rudolf Dobiáš

Doma

Všade je dobre, doma najlepšie.
A ja som doma.
Môj dom, jeho staré múry
a strecha na spadnutie
chveli sa od vzrušenia, keď ma videli prichádzať.
Polorozpadnuté tehly sa napochytro sceľovali,
praskliny múrov vstupovali do seba,
dlážky svietili čistotou,
zrkadlá zrkadlili tváre mojich predkov,
potok za domom umýval moje detstvo,
moje prsty pod koreňmi jelše.

So šľukou v ruke vrátil som sa do domu,
posadil som sa za stôl a poobedoval s priateľmi,
ktorí ma opustili skôr, ako som ja opustil ich.
Ja som rozprával, oni ma počúvali,
moje rozprávanie ich očividne nudilo,
zívali, nevedeli sa dočkať konca mojej reči.
Napokon som si to uvedomil a polovicu vety zatajil.
Veď čo zaujímavé môže povedať človek,
ktorý neoral, nesial, ani nezberal úrodu,
nezasadil strom a neponúkol ich jablkom,
ani nezofal dub a nevytesal z neho hradu,
na ktorú by položil strechu svojho domu.

Môj starý dom mi nič z toho nezazlieva.
Pozná ma do špiku génov,
jeho milosrdenstvo je nekonečné,
dušu má poznačenú sekerou,
starý tesár do dubovej hrady
vytesal letopočet 1802 –
rok, v ktorom sa narodil môj dom.

S pocitom, že vystupujem na nebesia
stúpam po rebríku pod jeho deravú strechu,
rozpätie jej krídel je impozantné,
je to strecha sveta,
lastovičie kráľovstvo,
stan Hospodinov,
odkiaľ je vidieť do štyroch dvorov vetra.

V každom z nich sa stromy ohýnajú inak,
inak žblnkajú potoky,
ich obyvatelia hovoria každý iným jazykom,
len ich životy sú navlas rovnaké.
A smrť rovnako definitívna.

rudolf

DANIELA KRAJČOVÁ: Tajomstvo kameňa I, II, akryl a kombinovaná technika na plátne, 2 x (70 x 100 cm), 2017

Mlčanie

Už ti len mlčať svedčí.
Ak je tak, radšej mlč.
Schovaný v kúte reči
aj iných mlčať uč.

Buď tichom, ktoré lieči,
buď laserový lúč.
Buď sám, a predsa niečí.
S nikým sa nerozlúč.

Buď teplom v chladnej peci,
nádejou pre náruč,
mlčaním všetkých rečí
na zvonoch srdca zvuč!

Ak sa ti v hrdle sprieči
slovíčko, tak ho skuč.
Nesiahaj hneď po meči,
vojnám sa odnauč,

a Božou múkou múč
to, čo ťa nečlovečí.
Si svedok, ktorý svedčí,
zámka, čo hľadá kľúč.

Jubilant

Ľubovi Feldekovi k 80-ke.
(*9. 10. 1936)

Je výmyselník tento chalan,
výmysel však patrí ku básni.
Taký dar chýba mnohým hlavám,
a v tomto je Feldek úžasný.

Ja sa tiež so slovami hrávam,
múzu prosím: Vydrž! Nezhasni!
Viackrát sa pristihnem, že táram,
nemé slová strkám do básní.

Feldek básnik, Feldek učiteľ,
je naším bratom, aj keď nevlastným.
Z takého má radosť Stvoriteľ,
čo mrak v duši básňou rozjasní.

Len Boh vie všetko o človeku.
Vždy je na človekovej strane.
Ak proti veku nieto lieku,
tak Boh sám lekárom sa stane.

Preto aj dnes vyprosujem, Pane,
pre Feldeka Tvoje požehnanie.

FRANTIŠK GULDAN: Svätý Andrej-Svorad – vyznávač, kombinovaná technika, 87 x 52 cm, 2017

FRANTIŠK GULDAN: Svätý Beňadik – mučeník, kombinovaná technika, 95 x 62 cm, 2017

dana

Dana Podracká

Vlas tvojej matky

Noc plieska okenicou,
krutohlav nespavosti
rozpína a spína
krídla mesiaca.

Srieň v izbe, anjel na peľasti.
Ty spíš... Sníva sa ti muž v krištáľovom klobúku,
krištáľová noc,
opustené byty na poschodí,
chvenie lustrov,
Dávidova priepasť.

Vykrikuješ, zodvihneš obe ruky
a chytáš sa vlasu svojej matky,

spúšťaš sa na perón,
kde vagóny prehľta úsvit
blednúcej lampy môjho tela,
milovaný.

Dlhý stôl Erika Jakuba Grocha v Uloží

Ten stôl som nevidela, a predsa ho poznám
Dal ho priviezt Erik Jakub Groch
do svojej drevenice

Stôl pre dvadsiatich štyroch

Od chvíle ako ho rozprestrel medzi
alfou a omegou z brvien,
prichádzali malomocní z Ulože

Písmenné znamenia
z leprosálie nad Levočou, kam odkladali
bezmocných,
beznádejných,
bezcných

bratov básnika

Už nie sú, ale ich prosby zostávajú:
Pane, zošli nám z neba stôl,
ktorý bude pre nás sviatkom

A teraz stojí na mieste
Stôl, prikrytý aurou,
ktorá sa nešťiti dotknúť
nikoho

Apokryf o lipe

Rudo Dobiáš mi chcel vyzprávať
mystický zážitok s matkou,
ale nenachádzal slová

Mlčali sme

Prežívala som to tak intenzívne,
že v spánku vystúpila zo mňa lipa
a zavoňala tak,
až som sa ocitla na prahu zjavenia

V šikmom svetle stál Rudo, prezývaný Myškin,
politický väzeň a píšuci muž

Myšlienkou mi naznačoval,
že každý má v lebke
svetelný kríž

znamenie dvojitej prirodzenosti človeka,
božskej a ľudskej

znútra mi pridŕžieval spánky,
a žehnal mi, iba tak, bez príčiny

Dve biele žrdky na návrší

Zahliadla som ich v búrke,
dve biele žrdky na návrší

Dáždnik bol chabá náhrada
za strechu nad hlavou, zmokla som do tla

A predsa, dve biele žrdky na návrší,
zjavujúce sa v bičovaní bleskov,
neochvejne stáli na mieste

Držali nado mnou stráž,
zahrievali ma,
pomáhali mi prežiť

Ako keď stroskotanec vytiahne na breh
dve rahná, zbije z nich kríž
a v bubnujúcom provizóriu
ďakuje za život

Poklona rebríku

Chcela by som sa zoznámiť
s niekým starým, veľmi starým,
starším ako duša vo mne,
kto dokáže byť sám a bol by mi verný,
lebo takého daru sa mi nedostalo
od žiadneho muža.

Chcela by som bývať
neďaleko kostola Márie Magdalény,

VLADIMÍR MORÁVEK: Sochárske práce na monumentálnej kompozícii Božieho narodenia, (kompozícia pozostáva z deviatich lipových dŕiev dĺžky od 180 cm po 260 cm, 2017
Horný obrázok: VLADIMÍR MORÁVEK: Ideová škica ku kompozícii Božieho narodenia, kresba ceruzou, na papieri, 40 x 30 cm, 2017

do ktorého sa vchádza zboku,
pretože vchod naproti oltáru
je mužským chápaním Boha
ako soka.
Chcela by som mať kameň
pod hlavu, keď budem na ceste
ako Jakub do Cháranu,
aby som v spánku videla rebrík,
ktorému som sa v detstve
klaňala v tráve.

Bol to môj prvý svätý,
dvíhal ma šteblík po šteblíku,
ukazoval mi druhý a tretí horizont,
učil ma levitovať
na drevených nohách,
vbitých do zeme.

Architektúra plameňa

Horí vo mne stará koža; oheň obnažuje
kosti múrov, rebrá ulíc, lebku chrámu,
horí mesto vo mne;
ruky a nohy splietajú reťaz vedier;
stvorili rieku, tečúcu stredom tela

srdce sa díva; zrkadlí maličkosti,
ktoré mi nepatria, ale utiekajú sa ku mne;
rubínové vrecúško zo zamatu a na ňom
prilepený štvorček výkresu a na ňom
ceruzou namaľovaný plameň

duša sa díva;
neľutuje nič z toho, čo horí;
nezachraňuje svietniky, obrazy a pergameny;
originály nemôžu zhorieť; originály sú u Boha

pozoruje posunok citu;
zachytáva sa o lúč,
šplhá sa hore, začína budovať
odznova, od kupoly.

Autoportrét s Prokrustovým lôžkom

Sú noci, keď som potrestaná
V sne blúdím popri mŕtvom ramene Dunaja
Každé prasknutie môže byť varovaním, že sa objaví
Prokrustos, prezývaný Napínač

Dozviem sa, či som na mieru alebo ma treba natiahnuť
ako sa napínajú struny, či treba uťáť – čo?
Duchovnosť

Cítim jeho prítomnosť v dýchajúcom zverokruhu
Podozrievam ho, že má v správe červené svetlá
na rohoch televíznej veže

Jeho praktiky sa zdokonaľujú a sú dobre ukryté
ako implantáty alebo prázdnota

Som potrestaná, lebo nie je v mojej moci zastaviť ho
Musím vkročiť do betónového príbytku
Umyť lôžko po tom, kto tu bol predomnou,
rozprestrieť sa

Uvidieť panica, ktorý vo mne žil, keď som bola panna
Objať jeho mladé nepoobtnané srdce
Precítiť líniu svetelného pôvabu, kým sa zablyskne
ostrie

Vtedy sa prebúdzam na vlastný krik
A na krik ďalších, mená ktorých nepoznám

Spovedník za oknom rýchlika euronight

Líham si na ležadlo v rýchliku euronight
Čakám, kým príde spovedník

Je za mriežkovanou roletou tam vonku,
v nachovej tme, ktorá predtým bola zelená,
plná nezrelého nepokoja

To, z čoho sa spovedám, nie je Desatoro
Súvisí to s nami, ktorí sa pokúšame písať, s tým,
čo sa nestalo, ale mohlo by sa stať

Napísané čaká na vtelenie, na niekoho tam vonku,
v nachovej tme, kde sa slovo môže stať bleskom,
vojst pod oblúky obočia a začať pôsobiť

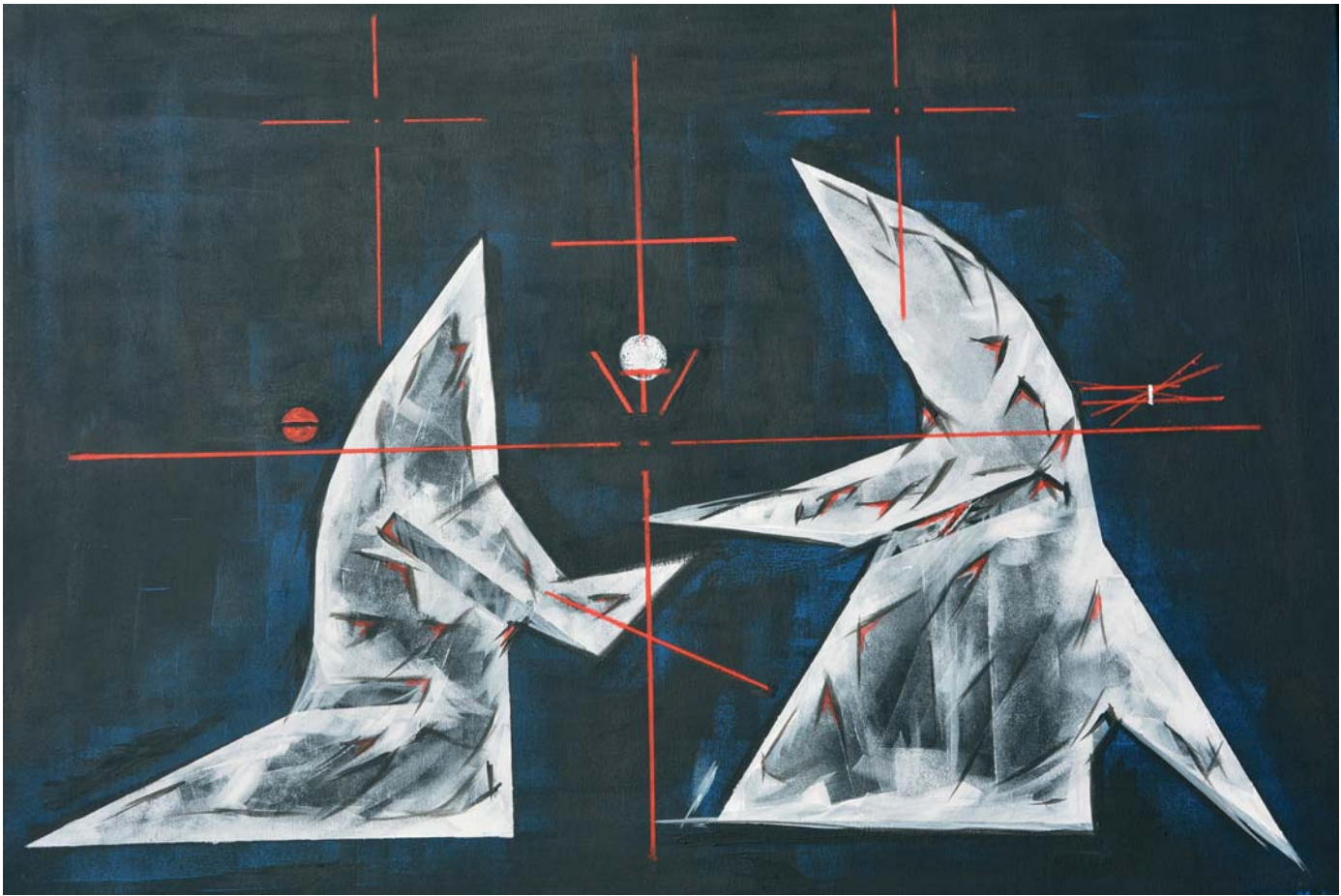
Niekedy nedokážem domyslieť,
ktoré obrazy sú poškodené a umožňujú príchod
cudzincov, démonov alebo prekliatych

Prichádzajú v nenápadných ruksakoch
a kolportujú chaos

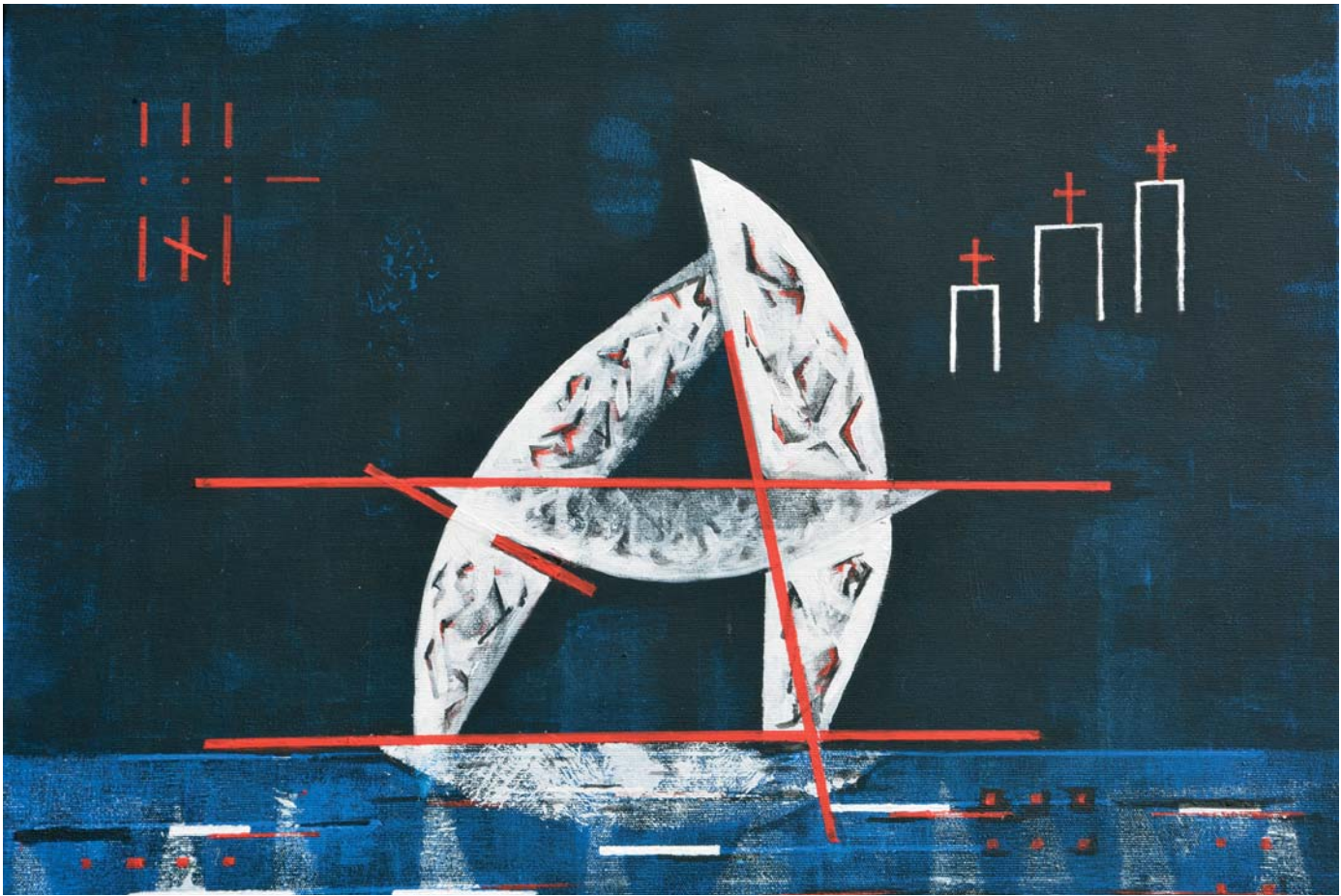
Previnila som sa, keď som napísala,
že každá ďalšia žena je hrobom tej predošlej,
kde ju za almužnu svetla poumývajú svätí?

Hľadím na roletu zo štvorcov a krížov,
ale rozhrešenie neprichádza

JOZEF MATUŠKA: Modli sa a pracuj, akryl na plátne, 70 x 100 cm, 2017

JOZEF MATUŠKA: Rybári, akryl na plátne, 50 x 70 cm, 2017

podracká

Erik Ondrejička

Chodníček do snov

Chodníček zlatý
krivolaký
z doliny hore nad oblaky

Chodníček tenký
klukatý
z hviezd malých ako dukáty

A stačí len dúfať
na hocakom mieste
a prižmúriť oči
a ste na polceste

Pritom trochu veriť
že ste ako oni
a už do vás z diaľky
z tých hviezd čosi zvoní

cez chodníček do snov
nikde nekončiaci
v ktorom sú aj majstri
iba veční žiaci

erlik

Modráčik

Leť modráčik ďalej
nad poľnou cestou z hlíny
máš na to iba chvíľu
kým budeš niekto iný

Máš iba jednu vinu
že si vzal farbu moru
Leť
kým sa oddáš vánku
a s vánkom nebu do rúk

DANUŠE MARKOVÁ: **Tícho**, akryl na plátne, 100 x 70 cm, 2017

Na každom liste

Pekný deň drobná rastlinka
posol živých
ty si tu bola prvá
ty a tvoj výdych

Zdvíhaš sa smerom k nebu
ticho a placho
tak ako modlitba slabých
šepkaná machom

Máš vzácnu mapu k tajomstvu
na každom liste
ako premieňať veci
na celkom čisté

V každom z nich čaká jeseň
v ktorej ťaživo
prestaneš v mape meniť
svetlo na život

ondrej J. Lčka

Non omnis moriar

Ak sa všetky svetlá
z tohto sveta stratia
uložím sa Pane
tebe do objatia

ako keď dá loďka
svoje telo moru
vrátim ti hľadanie
v prázdnej loďke do rúk

A ak bude more
naplnené suchom
vrátim ti ho v slove
ktoré bude duchom

Ak nebudem v slove
vrátim sa ti tichom
v ktorom som ťa dýchal
každým božím vdychom

DOMINIK MONČEK: Kajúčnik, zváraná oceľ, výška 95 cm, 2017

Margita Ivaničková

Odkaz

Keby si ku nám prišiel dnes –
podobný ľuďom – ako vtedy,
nájdeš dohola vyrúbaný les
a horu novej trendy-biedy

Keby si ku nám prišiel dnes,
bez dlhých vlasov, v módnom outfite,
nájdeš tu duše hore bez
a telá k obrazovke pribité.

Keby si ku nám prišiel dnes
rozčesať naše zauzlené dredy,
štekol by po tebe málokto pes.
Vyhнали by ťa znova. Ako vtedy.

Keby si ku nám prišiel dnes,
rozhodol by väčší počet SMS:
Na koho to slovo padne?
Kto modré kľbko hadov rozmotá?
Smrť krížom, Pane,
už znie ľuďom fádne.
Celá Zem je dnes
Tvoja Golgota.

Vyháňanie nedele

Modravá guľa
visí na jej konskom vlase
Takto sa hojdal
nad Damoklom obojperný meč
Len krátky ponor
už je to tu zase –
Nech priečna siedma zmizne
Preč!
Preč!
Preč!
Zrýchlená amplitúda láka
Žerte,
láskajte mi moje vrcholy!
Dlaň pod ich hrotom sladne
ako vločka
v ústach úbožiaka
Veď hriech v anestéze
predsa nebolí
Žerte!
Lastminute sa stane povinný
do posledného dychu
žerte
sedem dní v týždni
nech niet času
nebodaj
z niečoho sa vyvinieť
Viem, priečna siedma
taký nápor

nepamätá
Asi to bude tým
rytierom sitnianskym
dal niekto
Diazepam

margita

Falsumsonet

Ani pavučina nie je taká protivná –
priznaná pasca na svet v kvapke rosy
neprieči sa jej ani krok nôh bosých
aj keď ním hlavy kvetov zotína

To naše hlavy vyvážajme si na kláty
krotúčko, dobrovoľne a vedome
V hardporne si píska holá Salome
virtuálny prach už sa mení na zlatý

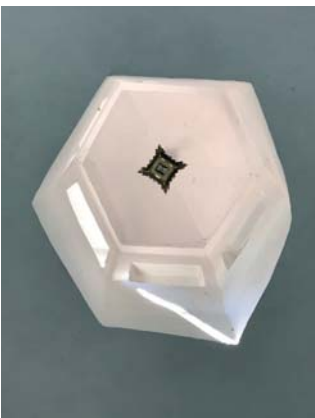
Nech žije sloboda zdúhovených figurín
podobáme sa im čoraz viac a viac
úloha plnená – byť free, cool a in

Falošnými kartami hrajú aj bezruki
čierna je za bielu, týždeň je za mesiac
Križ na chrbte nosia aj čierne pavúky

EVA OLEXÍKOVÁ: Odtlačok duše, kresba a maľba na pergamene, 123 x 99 cm, 2017

EVA OLEXÍKOVÁ: Stopy svetla, cyklus autorskýc fotografií zo Skalky, 2017

Trúfalosť

Netušíme koľko bolo
snov pred nami,
ani koľko ešte po nás
ožije.

Máme však strach
z hadích kriviek,
posledných stôp v krutom piesku
rovnomennej mafie.

Galaxiám dal ich autor
predvídavo
tvary dnešných CD-čkových
pamätí

Mohol vedieť, kto ich stopy
zauzlenou
skúsenosťou ozdobí aj
znesväť.

Čo však potom, keď prevrávi
v čudných diskoch
spoľahlivo uložená
kronika?

Pre istotu už dnes žasnem
nad odvahou,
s akou si z nás každý s Bohom
potykal.

ivaničková

Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu rozhodol, že
vystavovanie krížov v triedach štátnych škôl porušuje dva
články Európskeho dohovoru o ľudských právach, pretože
prítomnosť náboženských symbolov porušuje sekulárne
princípy, na ktorých by verejné školy mali fungovať. Celé to
začala Soile Lautsiová, Talianka fínskeho pôvodu žijúca na
severovýchode krajiny. Nepáčilo sa jej, že v škole, ktorú na-
vštevujú jej dve deti, visia v triedach kresťanské kríže. Roz-
hodla sa ich totiž vychovávať sekulárne. Keď nepochodila
v škole ani na talianskom ústavnom súde, obrátila sa pred
tromi rokmi na Európsky súd pre ľudské práva v Štrasbur-
gu. Až ten jej dal za pravdu.

Verdikt európskeho súdu platí pre všetkých 49 krajín, ktoré
dohovor podpísali a patrí medzi ne i Slovensko.

Správa z tlače 5. 11. 2009

Snímanie krížov

A je to tu, Pane!
Nádherne bezmocný
trvácne pribitý
Neskutočne dobrá práca!
Stal si sa persona non grata

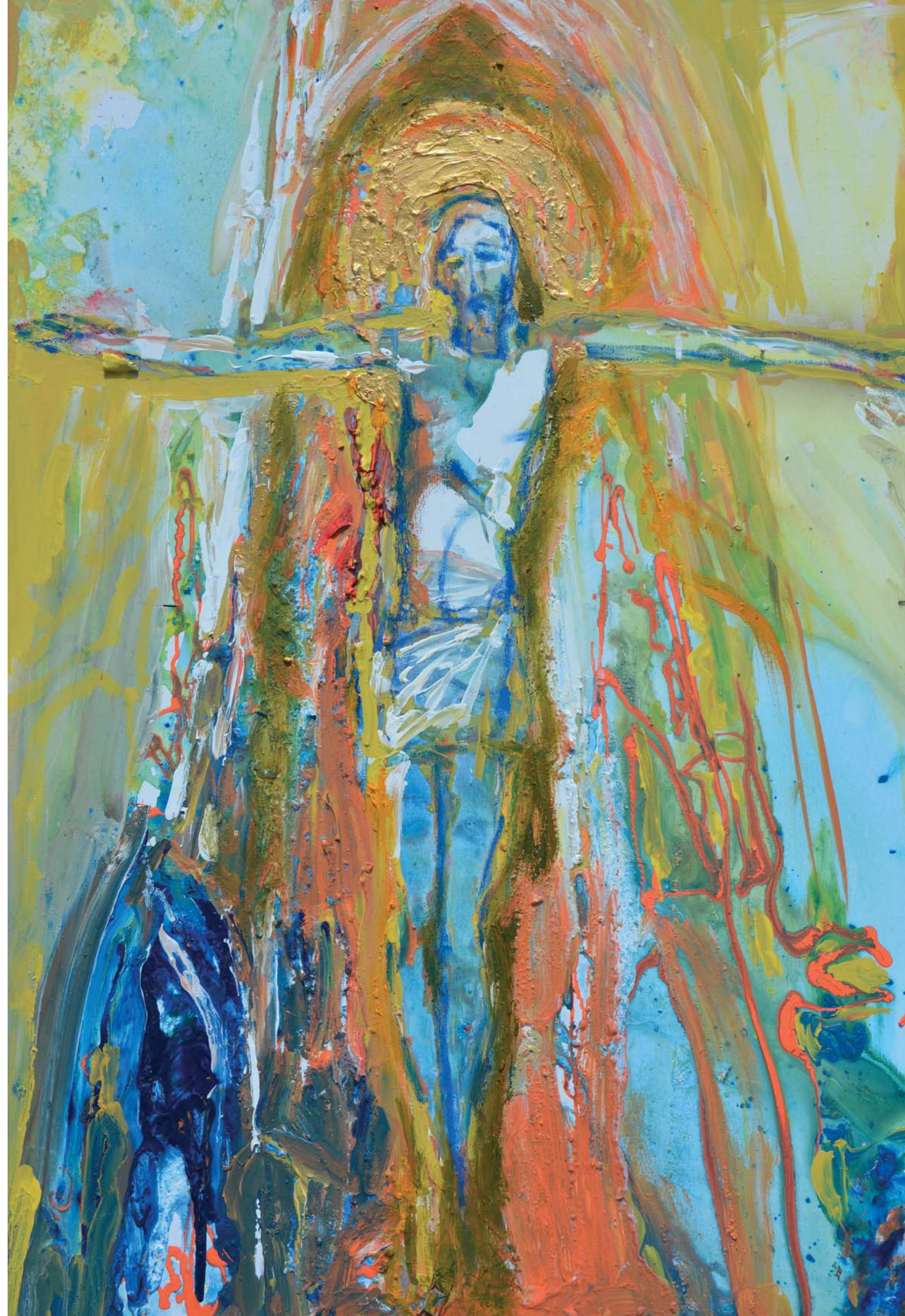
Huckať psov žiaduce
Plávať povolené
Divíš sa, že Ti tú prevahu
jeden blbec zrátal?

Asi nie. Návnada zabrala
Pane, už koľký raz?
Ty nás tu nechávaš –
ľúbených pankhartov –
nám samým napospas

Stačil len jeden hlas
naoko na skúšku
Teror nám vždy takto
potichu začínal
Mierou na zápästie
ochotou k obušku
Démonom súhlasu
zrieka sa nádeje
zhlúpnutá väčšina

Mlčte ďalej, mlčte
moji najrodnejší!
Šijú vám na klopky
trendovú superstar
Nech už je konečne
raz a navždy jasné
že sme si zvesili
krotko a vedome
Jeho i vlastnú tvár

IVA JAROŠOVÁ-ŠTRBOVÁ: **Katedrála**, akryl na plátne, 100 x 70 cm, 2017

ORA
et
ARS
20
17

Jozef Leikert

Pozdvihovanie slnka

Ponížený smrťou
a zahanbený životom.

Vrátil som kameňom
slová
a stromom
ľúbostné listy.

Objal ma
nedotknuteľný čas.

Utreľ som si sklá
na očiach,

aby som lepšie videl
úzkosť.

Rozčesnutý je len vlas
na dvoje.

Oziaba ma duša.
Ľahučko.
Až po končeky prstov.

Čoraz zreteľnejšie počujem
zadretý dážď.

To zo sna vstávajú
ukrižované cintoríny.

Ako ranný vták
zahniezdil som sa
v trňovej korune.

Aj pole je dokrkvané,
a predsa každý rok
porodí.

Ešte treba zhobľovať
veľký stôl,
aby si mali kde sadnúť

ruky.
A peceň
rozkrojeného chleba.

Vietor kľučje oheň,
prediera sa k najtajnejším
skrýšam.

Smrti sa nebojím.

Dušu najskôr
uložím do stromu
a závojom noci
vyleštím všetky pomníky.

Potom usteliem kostiam
a počkám
na ranné pozdvihovanie slnka.

Pozametám život
a srdce zarámujem
do najkrajšieho rámu.

Každý večer
tá istá tma.

A predsa medovo iná.

Priepustnosť ciest
je na bode mrazu.
I spomienky.

Boha v sebe nezapriem,
aj keď ho ešte neraz zradím.

Ustatý na smrť,
na tiché ševelenie púpavy.

A ešte tichšie zmŕtvychvstanie.

JAN BOTEK: Napriek tomu verím,
olej na plátne,
50 x 40 cm, 2017

JAN BOTEK: Kríž zo Skalky,
kolorované drevo, drôt, kameň,
výška 132 cm, 2017

JAN BOTEK: Kríž v poli,
olej na plátne,
70 x 50 cm, 2017

Spovedám sa Bohu
a básni.
Nič pravdivejšie
nepoznám.

Vytrvalo tikám
s chrámovými hodinami.

O milimeter sa naklonila
kostolná veža.

Objalo ma
rameno kríža.

Celého,
od hlavy po päty.

O čo je zmŕtvychvstanie
múdrejšie.

Hľadám svetlo,
ktorým Boh
oddelil tmu.

Ani som nezbadal,
kedy sa svadobný zvon
zmenil na umieračik.

Je dokonané.

Obkolesuje ma
krupobitie smrti.

Modlím sa,
až kým mi nezabehne
báseň.

Utielkam sa k sebe.
A k Bohu.
Zakaždým šmátram po oblohe,

l e k e r t

ktorá je podopretá
dlhým lešením.
Zosrieneva sa.

Mráz rozložil
po stromoch
čerstvé omrvinky.

Smutno sa
odchádza z tohto sveta,

večnosť je prídaleko
a spravodlivosť v nadozerne.

Nočné električky
nerovnako zvonili

a ja som
s rozlomeným krídlom
nevystúpil na konečnej.

Môj čas ešte len príde.

Vrátil som sa
s posledným snehom,
múdrejší o poznanie
pútnika.

Poslepiačky
a presne.

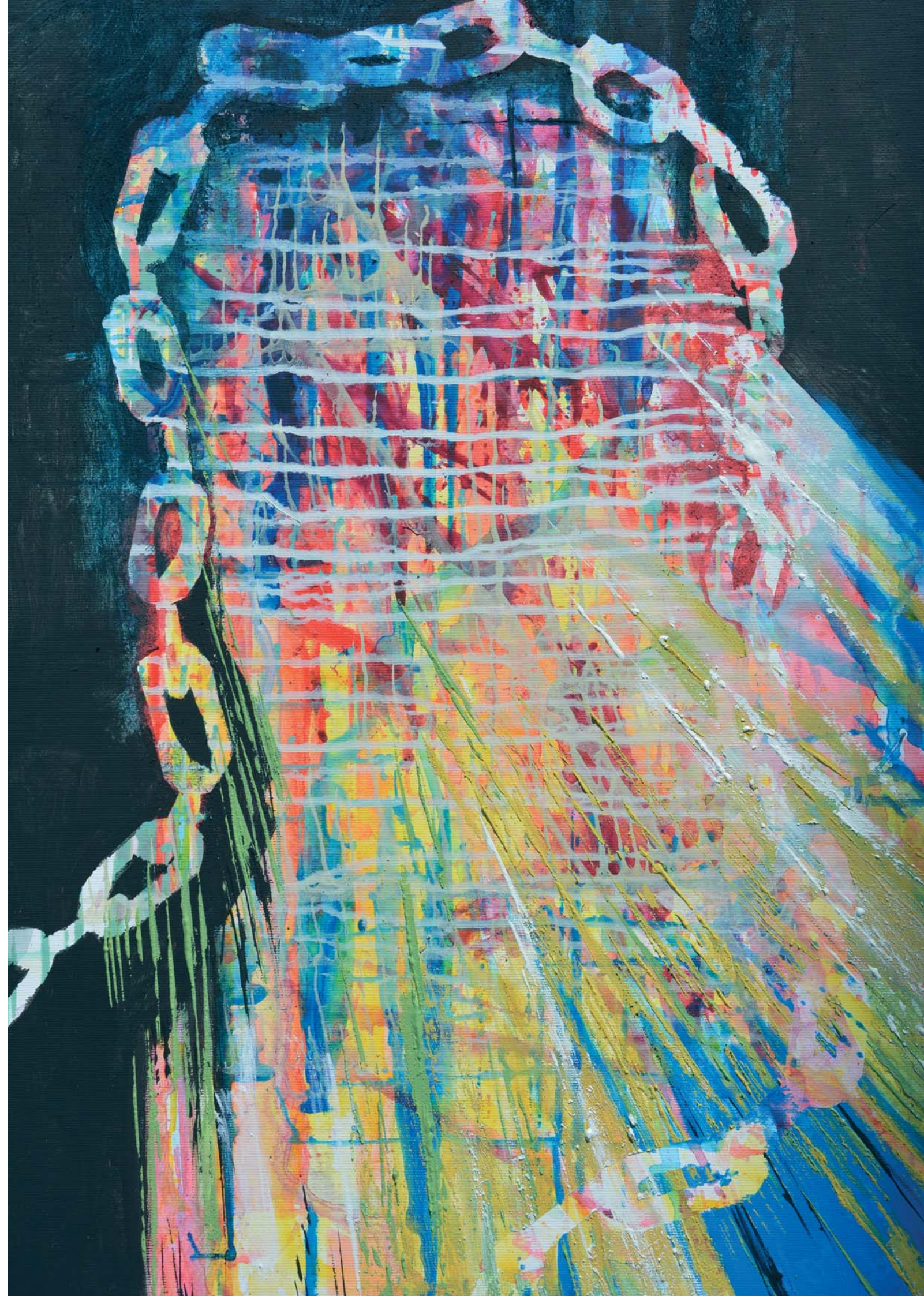
Bolia ma vlasy,
netykám im,
ale onikám
ako básni.

Lásky nie je nikdy
dosť.
Ani svetla bez slov.

Pomaly
dozrievam do večnosti.

PETER KRUPA: Duchovný most, akryl na plátne, 70 x 50 cm, 2017

Vo februári tohto roku uplynulo 110 rokov od narodenia ThDr. Ladislava Hanusa.

Rudolf•Dobiáš

LADISLAV
HANUS

26. 2. 1907 – 7. 3. 1994

OSOBNOSŤ
21. storočia

S Ladislavom Hanusom, našim veľkým mysliteľom a filozofom kultúry, profesorom na bohosloveckej fakulte v Spišskej Kapitule som sa zoznámil až po roku 1989 prostredníctvom malej modrobielnej knižičky **Rozprava o kultúrnosti**. Neveril som vlastným očiam, keď som v nej listoval a stretával sa s myšlienkami, ktoré sa uskutočňovali priam pred mojimi očami, hoci knižka vyšla už v r. 1943. Priam neuveriteľne aktuálnymi aj po r. 1989 sa stali Hanusove myšlienky, vychádzajúce z jeho poznania človeka: „V spoločnosti i v štáte sa roja celé krdle živočíchov s dobrým ňuchacím orgánom. Najprv vystrčia nos, jemne oňuchávajú situáciu, rozloženie síl, odkiaľ a kam duje vietor, aké heslo je v móde, kto je pri vesle a podľa toho sa zariadia. Keď je v móde liberalizmus, sú pokrokármí. Keď internacionalizmus, sú súdruhmi, keď nacionalizmus, sú šovinisti, keď zbožnosť, prvou horlivosťou upozorňujú na seba. Tí istí. Metódy sú pritom individuálne. Okolie je takýmto spôsobmi priam omráčené. Bezvládne ustúpi a prepustí miesto. Lebo bezočivá cieľavedomosť fascinuje a obrúca si ľudí okolo prsta. Dravci utvárajú okolo seba dravé ovzdušie so zákonmi džungle.“ Varovné a dosiaľ aktuálne sú aj tieto slová Ladislava Hanusa: „Národ je pozitívna, ale stvorená hodnota. Kolľou hodnotou je národ, kolľé požehnanie prináša, skúsujeme na sebe. Národným prebudením sa tu prebudili nové potencie. Postavila sa tu nová dospelá bytosť, prínos sebe, Európe i ľudstvu. Ale nacionalizmus je i nebezpečenstvo. Národné povedomie prepína v subjektívnu pýchu, vo vedomie jedinečnosti. Nacionalizmus je najpažraviejšia sila nového veku. Veľká erupčivná, zápalná, sugestívna moc. Neapeluje v prvom rade na rozum a slobodu, ale na krv a vášeň. Nacionalizmus je potom už len rozšírený egoizmus. Na túto zaslepenosť nemožno pôsobiť dôvodmi.“

Dodnes aktuálne je aj jeho upozornenie, že „premena spoločnosti sa nedá dosiahnuť nijakými dekrétmi, ale kultúrou, ktorá sa rodí vo vnútri človeka. Hlboká zmena je výsledkom pôsobenia lásky a nie ideológie. Arogancia je opakom lásky a prejavom nekultúrnosti. Kultúrnosť je stvorená činnosť ľudská a patrí do zemskej sféry. Aby sa rozlišovalo a kultúrnosť sa nezamieňala s náboženstvom. Kultúrnosť je v podstate mravná vlastnosť. Je to akýsi šiesty zmysel duše. Prichodí na človeka ako výzva. Žiada od neho rozhodnutie. Zaujatie stanoviska. Stanovisko však je viac ako rozumové poznávanie. Kultúrny človek žije zo slobody a z rozumu.“ (Rozprava o kultúrnosti).

Nedá mi, aby som čitateľom katalógu Ora et Ars 2017 neponúkol aj niekoľko citátov z Hanusovej knihy **Človek a kultúra**: „Kultúrny skutok do chaosu vnáša súvis, do nezmyslu zmysel, do neforemnosti formu, do rozhádzanosti poriadok, do labilnosti stabilitu. Účinkuje to, čo nazývame pozitívnym zmyslom dejín. Ako účinkuje kultúrny skutok v realite? Je účinný každou už menovanou kauzalitou, ako kauza eficientná, kauza formálna, kauza finálna, kauza exemplárna. Kultúrny skutok zasahuje do

daných objektívnych poriadkov. Jeho účinkom je dané premieňať, dávať nový zmysel, novú formu, nové usporiadanie, nové finálne určenie. Čiže do daných pomerov vnáša rozumnosť, zmysel, súvis, poriadok. Príspeje ku konečnému cieľu kultúry, ku premene, k humanizovaniu sveta. Kultúrny skutok aj sám sa stáva objektívnym činiteľom. Ako sa myšlienka aktivizuje, sama sa začleňuje do objektívneho sveta, ako nový tvar medzi dovtedajšími útvarmi. Svojím príspevkom

a prírastkom svet premieňa a obohacuje...

Tvorivý skutok

Hlavného konštruktívneho činiteľa kultúry vidíme v kultúrnom skutku. Všetky jej ostatné prvky spolupracujú ku tomuto skutkovému výsledku. Pri všetkej úvahe o činnosti a účinnosti kultúrneho skutku treba ešte zistiť nielen, čo on robí a čoho je schopný, akýsi konspekt jeho činnosti. Ale označme si kvalitu tohto skutku, ako jeho účinnosť charakterizovať, do akej kategórie ju pojať?

O kultúrnej činnosti sa všeobecne hovorí ako o „tvorivej“, o kultúrnom diele ako o „tvorbe“. O celoživotnom diele ako o sume tvorby. Príľahko, priebežne sa to takto označuje, bez pomyslenia na vlastný zmysel toho výrazu. Slová, výrazy sa takto ošúchajú, znehodnocujú. Stávajú sa chatrným, bežným obeživom. Raz si však treba toto slovo lepšie všimnúť. Bližšie si treba vyložiť, čo je vlastný zmysel a význam slova „tvoriť“ a „tvorba“. Slovo má význam náboženský. Adekvátne ho možno vysvetliť len v súvisle teologickom. Credo, vyznanie viery hovorí o Bohu, Stvoriteľovi sveta. O Stvoriteľovi, ktorý svet stvoril z „ničoho“. Vierouka učí, že svet nie je večný, že mal počiatok a bude mať svoj koniec. Je fenoménom času, vývinu a zániku. Stvoriteľ je jeden. Absolútna, preto všemohúca bytosť. Všetko, čo bolo stvorené je „tvor“, „tvorstvo“, podlieha zákonu konečnosti. Vo svojom pravom a pôvodnom zmysle slovo „tvoriť“ znamená jedine toto: „stvorit“, činnosť Stvoriteľa, ktorá je činnosť svojho druhu jediná, jedinečná. Stvorenie má charakter diela, a to je nový, novoveký aspekt. Vyhovuje európskemu novovekému aktivizmu. Funduje aj analógiu ľudského diela so Stvoriteľovým. Stvorenie nie je dielo zakľúčené. Stvoriteľ ustavične pracuje, tvorí ďalej. V tomto diele je človek spolupracovníkom Božím...

Pri tejto príležitosti je nutné pripomenúť aj Hanusove životné osudy. Trinásť rokov (1952 – 1965) prežil v žalároch v Mírove a vo Valdiciach. Zo spomienok jeho spoluväzňov viem, že i tam bol vyhľadávanou a rešpektovanou autoritou. Že bol človekom ráznym, priamym, vyrovnaným, nekompromisným a so zmyslom pre humor. Okrem spomínanej **Rozpravy o kultúrnosti** je Hanus autorom kníh **Človek a kultúra**, **Princípy pluralizmu**, **Kostol ako symbol**, **Pamäti svedka storočia** a i. Som presvedčený, že pripomenutie jubilea narodenia významného teoretika kultúry účastníkom medzinárodného výtvarno-literárneho sympózia a kultúrnej verejnosti, len potvrdí význam sympózia Ora et Ars, ako „kultúrneho skutku“, o ktorom píše Ladislav Hanus.

JOZEF VYDRNÁK: Kristus a Samaritánka, farebné tuše na papieri, 30 x 21 cm, 2017

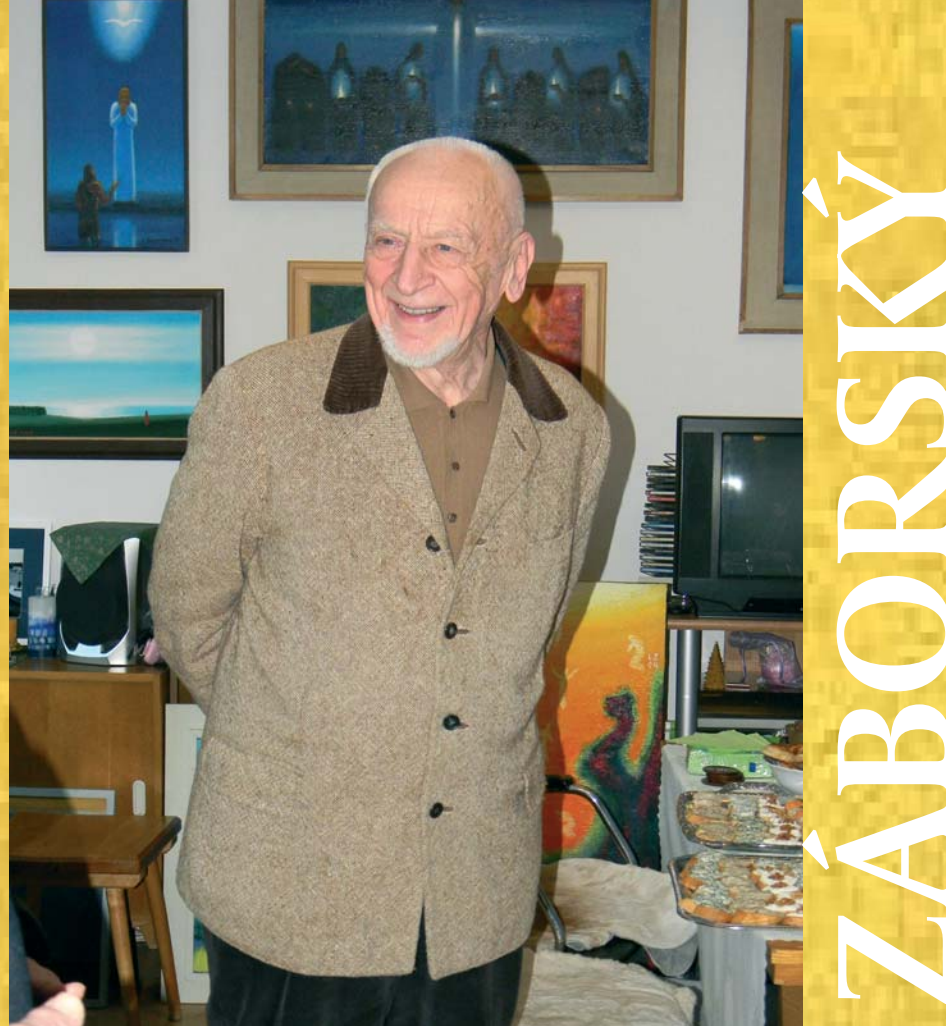

JOZEF VYDRNÁK: Mesto s anjeli, olej na sololite, 40 x 40 cm, 2017

JOZEF VYDRNÁK: Rajská záhrada, olej na sololite, 40 x 50 cm, 2017

Rudolf•Dobiáš LADISLAV

ZÁBORSKÝ

Vo veku 95 rokov (22. 1. 1921 – 31. 12. 2016) zomrel v Martine maliar Ladislav Záborský. Zostalo po ňom dielo, ktoré napriek tomu, že väčšinou vznikalo v nežiľivej dobe, v čase, keď jedným z konečných cieľov vládnej komunistickej ideológie bolo vymazanie kresťanskej i kresťanstvom inšpirovanej kultúry z duchovných dejín nášho národa, on vo svojej tvorbe vychádzal z kresťanskej inšpirácie.

Tak ako sa našlo v literatúre zopár tvorcov, odolávajúcich ideovému nátlaku (Rúfus, Strauss, Silan, Smrek, M. Kraus a ešte niekoľko málo ďalších básnikov a prozaikov), vo výtvarnom umení sa takisto našli tvorcovia, ktorí bez ohľadu na oficiálne uznanie a existenčné dôsledky sa stali tvoriť pokračovateľmi a nasledovníkmi tejto bytostnej tradície slovenského umenia. Mám na mysli najmä Vincenta Hložníka, Alexandra Trizuljaka, Mikuláša Klimčáka a, pochopiteľne, Ladislava Záborského.

Záborský vystavoval už ako vysokoškolák vo Svoradove. Pohľadnica s reprodukciami jeho obrazu Krista – robotníka oslovila tisíce prostých ľudí, slovenských kresťanov. Dodnes si na ňu mnohí spomínajú.

Obraz Kristus a robotník vznikol cez vojnu, pohľadnica vyšla po vojne. Rok štyridsiaty ôsmy však obrátil vývoj v našom štáte proti životu v pravde a viere. Záborský toto dlhé obdobie temna prežil v tŕžbe po svetle. Toto osobnostné smerovanie ho však priviedlo na lavicu obžalovaných. V decembri 1953 bol zatknutý a po niekoľkých mesiacoch vyšetrovacej väzby v procese s katolíckymi aktivistami odsúdený v Žiline Krajským súdom na 7 rokov väzenia. Spolu s ním stáli pred súdom MUDr. Vladimír Stercula, MUDr. Ján Hlaváč, Ladislav Čarný, MUDr. Emanuel Filo, Mikuláš Fitt, Mi-

chal Kačaluba, Štefan Zvolenský, Vojtech Košík, Ján Tarábek, Štefan Peško. Najvyšší trest – 9 rokov, najnižší 16 mesiacov.

„Štyri roky strávené vo väzení za vieru mi pomohli oslobodiť sa od zvyškov konvencie v umeleckom názore, takže po návrate z Valdic som zreteľne pred sebou videl cestu, po ktorej mi bolo súdené ísť, a ktorú som odvtedy neopustil. Nestal som sa oficiálne uznávaným maliarom, zato sa mi ušlo uznania od mnohokrát neznámych spolubratov, ktorí takisto ako ja žili v tóni života, a predsa boli naplnení jasom a radosťou.“

Vo vyšetrovacej väzbe písal verše. „V roku 1953 ma zatkli – vraj za velezradu – a vyšetrovali na „samotke“. Nebol som však tam sám, bol tam so mnou aj Boh. A inšpiroval ma – k básňam. No nemal som ani pero, ani papier. Preto keď mi ráno „požičali“ mydlo, namydľil som spodné dno cínového lavóra a z „požičaného“ hrebeňa si vylomil zúbok. Ním som potom písal na namydlené dno. Proti oknu sa mi písmo lesklo a do večera som sa báseň naučil naspamäť...“

Záborský je svojím životom i tvorbou bytostný optimista. Podstata jeho vnútorného života, čiže aj jeho tvorby, je zážitok srdca o skutočnosti Boha, ktorého vidí za každou krásou, ktorú stvoril a zároveň za každou pravdou objavuje Jeho múdrosť. A všetko toto mu je len predchuťou toho, čo očakáva vo večnosti, na ktorú sa zjavne teší. Jeho „dovidenia v nebi, priatelia!“, slová, ktorými sa lúčil s návštevníkmi svojich výstav, to dosvedčujú. Mimochodom – Záborský mal rád aj abstraktnú maľbu, hovoril, že pre maliara je to pôžitok, farby, kompozícia, štruktúra, občas si ju maľuje, ale neuspokojuje ho úplne, je to maľba pre oči, chýba v nej posolstvo. V náboženskej téme pokračoval aj po návrate z väzenia. Koncom šesťdesiatych rokov sa mu naskytla príležitosť stráviť vo Francúzsku nezabudnuteľné dva roky. To bola ta-

kisto významná okolnosť, ktorá sa podpísala pod jeho maliarske smerovanie. Tam sa začína obdobie, ktoré pracovne označil ako „luminovaný spirituálny poetizmus“. Práca je pre neho zároveň aj modlitbou. Ako kresťanský maliar si považuje za povinnosť rozdávať radosť a Božie svetlo. Chce byť knôtom i olejom v Božej lampe, do tejto služby dáva svoj talent i vieru. V krajinárskej tvorbe často používa motív trojitého (trojičného) oblaku. Jeho krajiny sú krajinami srdca, vyjadrujú viac než len krajinu. Viacerí ľudia majú jeho obrazy pre povzbudenie. Vkladal do nich pokoj a ticho a ľudia to v nich aj nachádzali. „My sme na tomto svete na to, aby sme oslavovali Božie milosrdenstvo. Boh je plný paradoxov. Slnko i dážď dáva aj nehodným. Boh je krása, dokonalosť. Umenie, ktoré hľadá krásu a pravdu, je príchutou večnosti. Obyčajné záhradky pred domami mi hovoria, že ľudia hľadajú nebo. Staváním domu túžime v skutočnosti po večnom domove. Beethoven, Mozart – ich tvorba dokazuje Božiu ruku v umení.“

LADISLAV ZÁBORSKÝ: Človek pred Bohom, 1907

Ladislav Záborský by mal plné právo vo fiktívnom súdnom procese sedieť v sudcovskom talári a súdiť vinníkov. Jeho osobný životný príbeh, štvorročné väzenie, nemožnosť verejne prezentovať svoje dielo v úplnosti počas viac ako troch desaťročí, by ho k takej funkcii azda aj oprávňovali. A predsa som hlboko presvedčený, že by takúto rolu nikdy neprijal. Ale takisto si neviem predstaviť, že by bol chcel ísť po inej ceste, než na ktorú vykročil s pokorou príznačnou pre neho osobne a pre jeho maliarske dielo osobitne. Ladislav Záborský svojou tvorbou i životom žil Evanjelium. Napriek uzavretosti a oficiálnej izolácii pomáhal upevňovať kresťanskú vieru v národnej tradícii. V jeho tvorbe, a to už v jej začiatkoch, nachádzame dokonca odraz sociálnych učení Cirkvi i neskrývané úsilie o autentické vyjadrenie zmyslu národnej existencie. „Sme v srdci Európy, dajme jej srdce“, tieto jeho slová sú nanajvýš aktuálnou výzvou pre celé spoločenstvo, najmä pre umeleckú a kultúrnu inteligenciu.

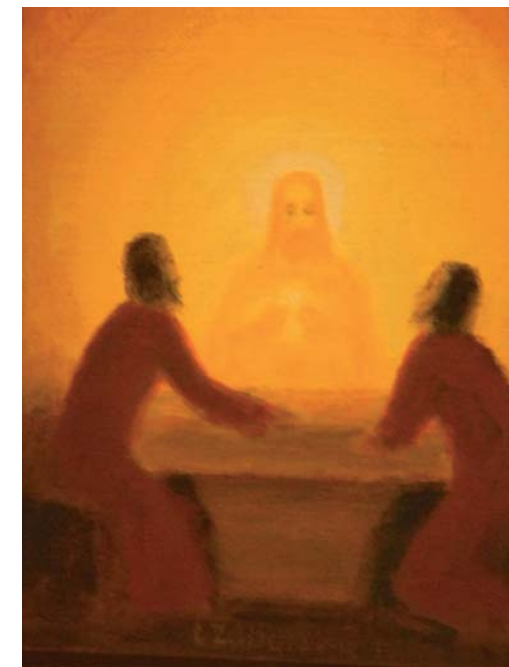
„Podstata mojej tvorby je zážitok srdca o skutočnosti Boha“, vyslovuje sa maliar o svojom diele. Ladislav Hanus považuje výtvarné dielo Záborského za „náboženské“ a dokumentuje to o. i. dielami *Ukrižovaný*, *Modlitba*, *Boh, ako plánuje vesmír*, i dnes už legendárnym obrazom *Kristus a robotník*. O Záborskom môžeme hovoriť aj ako o maliarovi duchovného sveta. Svetlo v jeho obrazoch ani čo by nebolo materiálom javom, farby akoby sa v priebehu tvorby pretransformovali na čiru duchovnú energiu. Tento „lyrický krajinár a figuralista“, tak ho totiž charakterizuje v jeho začiatkoch už spomenutý Ladislav Hanus, ktorého teoretický vklad do Záborského

ského výtvarnej tvorby sa prejaví zaujímavým a poučným spôsobom – konverziou. Záborský opustil konvenciu a dal sa do služieb duchovnej opravdovosti. „Umenie, ktoré hľadá pravdu a krásu, je predchuťou večnosti“, opisuje svoju duchovnú skúsenosť Záborský. Práve absencia pravdy v kráse je jedným z nedostatkov, ktoré Záborský vyčíta abstraktnému umeniu. Isteže na prvý pohľad sa nám môžu jeho inšpiračné zdroje, mám na mysli príbehy Nového i Starého zákona, javiť ako pohodlná cesta. Ibaže, Záborský práve príbehom svojho života obhajuje a dokazuje pravdu svojho umeleckého názoru.

Nie je maličkosť vytvoriť 25 prác v monumentálnej architektúre. Sú to farebné vitráže pre nové i staré kostoly, rozosiť prakticky po celom Slovensku. Sú vytvorené rôznymi technikami, takisto jeho Krížové cesty. V textoch ku knižne vydanej Krížovej ceste vyjadril aj svoj prístup k téme. „Boh sa celkom vydal ľuďom do rúk. Môžu ho ako bezmocného nosiť na rukách, môžu ho uložiť do hrobu a dať strážiť, aby už odtiaľ nikdy nevyšiel. Ale toho, kto je Život, nemožno uväzniť natrvalo. Vyjde aj spod skaly.“ Týmto vyznaním kresťanského umelca otvoril Kristovi dvere dokorán, chce, aby sa v jeho ateliéri cítil takpovediac ako doma.

Je to optimizmus, aký potrebuje naša spoločnosť aj v prítomnom čase. Optimizmus duchovný, bez ktorého každý pokrok v materiálnej oblasti je iba hlasom zvonov z olova.

Nijaké slová však neoslavia Ladislava Záborského lepšie a dokonalejšie ako jeho vlastné dielo. To však už nepatrí jemu, napokon, ako aj sám priznáva, vytvoril ho na Boží popud, z Jeho poverenia, vedený Jeho duchom, napojený na zdroje Jeho svetla, povzbudzovaný Jeho láskou a inšpirovaný Jeho slávou a velebnosťou. V priestore a v atmosfére desiateho ročníka medzinárodného sympózia Ora et Ars – Skalka, si istotne nájdeme aspoň chvíľu na spomienku na Ladislava Záborského a jeho výtvarné dielo, ktorého duchovný odkaz „Vždy som sa snažil krásou robiť radosť sebe i druhým. Za celý môj dlhý život, za talent a inšpiráciu stále s radosťou a láskou ďakujem Bohu – veď všetko je Jeho dar...“ nám ho približuje ako učiteľa i priateľa.

LADISLAV ZÁBORSKÝ: Emauz, 1995

Rudolf Dobiáš

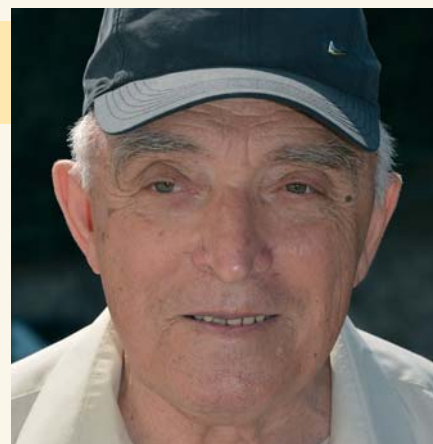
básnik a spisovateľ, koordinátor literárnej sekcie

narodený/born 29. 9. 1934 v Dobrej pri Trenčíne

adresa/address Trenčianska Teplá-Dobrá, Slovensko

email kontakt/contact dobiasrudo@gmail.com

web prezentácia/presentation www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/rudolf-dobias

Ľudmila Lakomá-Krausová

výtvarníčka – výtvarná sekcia

narodená/born 4. 3. 1940 v Zalužiciach

adresa/address Kuzmányho 2, 071 01 Michalovce, Slovensko

email kontakt/contact lakoma@stonline.sk

mobil kontakt/contact +421 903 645 176

web prezentácia/presentation Google – heslo: Ľudmila Lakomá-Krausová

Eugeniusz Molski

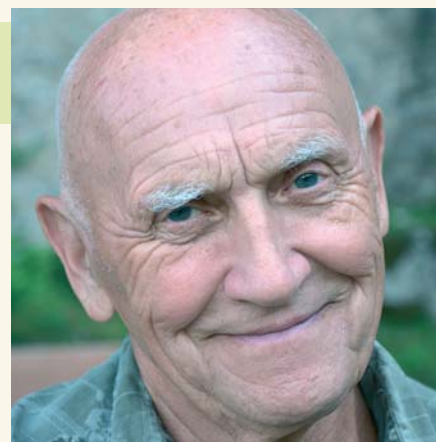
výtvarník – výtvarná sekcia

narodený/born 11. 7. 1942 v Bagienici v Poľsku

adresa/address ul. Bocheńska 4, 32-720 Nowy Wiśnicz, Poľsko

email kontakt/contact rm@list.pl

web prezentácia/presentation Google – heslo: Eugeniusz Molski

Margita Ivaničková

poetka, spisovateľka, prekladateľka

narodená/born 30. 11. 1953 v Trenčíne

adresa/address Psotného 7, 911 05 Trenčín, Slovensko

mobil kontakt/contact +421 903 152 840

email kontakt/contact margita.ivanickova@gmail.com

web prezentácia/presentation

www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/margita-ivanickova

Dana Podracká

poetka a prozaička, prekladateľka, literárna teoretička, scenáristka

narodená/born 9. 3. 1954 v Banskej Štiavnici

adresa/address Kolískova 4, 841 05 Bratislava, Slovensko

email kontakt/contact podracka.dana@gmail.com

web prezentácia/presentation sk.wikipedia.org/wiki/Dana_Podracká

www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/dana-podracka

Iva Jarošová-Štrbová

výtvarníčka – výtvarná sekcia

narodená/born 27. 10. 1959 v Zlíne

adresa/address Podzáhradná 100/k, 821 06 Bratislava

mobil kontakt/contact +421 918 372 770

email kontakt/contact iva.strbova7@gmail.com

web prezentácia/presentation www.krestum.sk

František Guldán

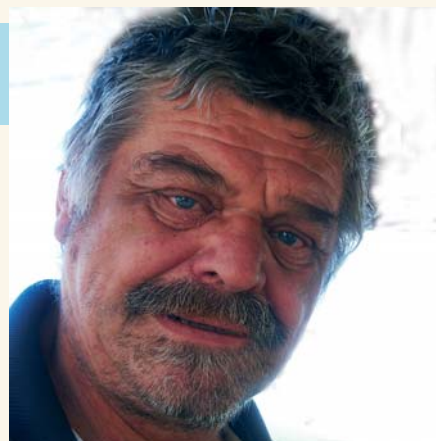
výtvarník – výtvarná sekcia

narodený/born 25. 11. 1953 v Nitre

adresa/address Prostredná 27, 900 21 Svätý Jur, Slovensko

mobil kontakt/contact +421 0902 475 541

web prezentácia/presentation Google – heslo: František Guldán

Jozef Leikert

básnik, spisovateľ, vysokoškolský pedagóg

narodený/born 22. 10. 1955 v Zlatých Moravciach

adresa/address Bratislava

email kontakt/contact leikertj@gmail.com

mobil kontakt/contact +421 907 670 172

web prezentácia/presentation www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/jozef-leikert

Erik Ondrejčka

básnik

narodený/born 1. 5. 1964 v Bratislave
adresa/address Čapkova 1, Bratislava, Slovensko
email kontakt/contact erik.ondrejcka@gmail.com
web prezentácia/presentation www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/erik-ondrejcka

Vladimír Morávek

výtvarník – výtvarná sekcia

narodený/born 4. 1. 1949 v Štefanove
adresa/address Lopenická 11, 831 02 Bratislava, Slovensko
email kontakt/contact mmoravkova@stonline.sk
web prezentácia/presentation Google – heslo: Vladimír Morávek

Daniela Krajčová

výtvarníčka – výtvarná sekcia

narodená/born 23. 1. 1955 v Žiline
adresa/address ul. Rakove 34, 010 01 Žilina, Slovensko
email kontakt/contact oliva1daniela@gmail.com
mobil kontakt/contact +421 918 273 789
web prezentácia/presentation www.danielakrajcova.sk

Danuše Markovová

výtvarníčka – výtvarná sekcia

narodená/born 5. 2. 1963 v Ostrave
adresa/address Řádová 472, 739 24 Krmelín, Česká republika
email kontakt/contact dmarkovova@seznam.cz
mobil kontakt/contact +420 723 956 924
web prezentácia/presentation danusemarkovova.jimdo.com/danuše-markovová/

Peter Krupa

výtvarník – výtvarná sekcia

narodený/born 8. 9. 1944 v Tvrdošíne
adresa/address Potočná 38, 054 01 Levoča, Slovensko
mobil kontakt/contact +421 903 841 799
web prezentácia/presentation www.youtube.com Peter Krupa – Levoča town gallery

Dominik Monček

výtvarník – výtvarná sekcia

narodený/born 22. 3. 1970 v Martine
adresa/address Pruské 192, 018 52 Pruské, Slovensko
email kontakt/contact moncekdominik@gmail.com
mobil kontakt/contact +421 905 707 096
web prezentácia/presentation www.dominikmoncek.sk

Eva Olexíková

výtvarníčka – výtvarná sekcia

narodená/born 17. 2. 1970 v Považskej Bystrici
adresa/address Pod Brezinou 3744/88, 911 01 Trenčín, Slovensko
mobil kontakt/contact +421 905 245 794
web prezentácia/presentation www.indigena.cool, Google – heslo: Eva Olexíková

Jozef Matuška

výtvarník – výtvarná sekcia

narodený/born 19. 4. 1976 v Ružomberku
adresa/address Plavisko 48, 034 01 Ružomberok, Slovensko
email kontakt/contact jozefmatuskaj@gmail.com
web prezentácia/presentation www.facebook.com/jozef.matuska, matuska.webnode.sk

Jan Botek

výtvarník – výtvarná sekcia

narodený/born 26. 7. 1962 v Uherskom Hradišti

adresa/address Za Kosteľem 268, 687 22 Ostrožská Nová Ves, Česká republika

email kontakt/contact JanBotek@seznam.cz

web prezentácia/presentation Google – heslo: Jan Botek

Duchovná služba na Skalke je posilnená.

Nitriansky biskup Mons. Viliam Judák posilnil duchovnú službu na Skalke ďalším kňazom – otcom **Dušanom Bertom**, ktorý pôsobil ako špiroituál kňazského seminára sv. Gorazda v Nitre, aby spolu s doterajším správcom pútnického miesta otcom Petrom Beňom mohli rozšíriť pastoračnú starostlivosť o prichádzajúcich pútnikov.

V mene sympózia Ora et Ars otcovi Dušanovi Bertovi vyprosujeme na novom pôsobisku hojné Božie požehnanie a milosti.

Marián Kvasnička

historik a znalec umenia, **kurátor sympózia**

narodený/born 12. 7. 1955 v Trenčíne

adresa/address Trenčín, Slovensko

email kontakt/contact marian.kvasnicka@gmail.com

web prezentácia/presentation Google – heslo: Marián Kvasnička

Jozef Vydrnák

výtvarník, koordinátor výtvarnej sekcie

narodený/born 27. 3. 1961 v Trenčíne

adresa/address Centrum I – 35/82/11, 018 41 Dubnica nad Váhom, Slovensko

mobil kontakt/contact +421 0905 960 276

email kontakt/contact joyvart@gmail.com

web prezentácia/presentation www.vydrnak.com, www.krestum.sk

19. 6. 2017 • Autorské čítanie vo Verejnej knižnici Michala Rešetku v Trenčíne. Čítali: spisovateľ a básnik Rudolf Dobiáš, poetka Dana Podracká a básnik Erik Ondrejčka. Moderovala Janka Poláková.

21. 6. 2017
Podvečerné
pohostenie
rektorom
vdp. Petrom Beňom
na fare
v Skalke nad Váhom.

22. 6. 2017 • Podvečerná návšteva výstavy výtvarníka Jána Hubinského v Mestskej veži v Trenčíne a jeho ateliéru v Rakoľuboch pri Novom Meste nad Váhom.

24. 6. 2017, 17.00 hod. • Slávnostné ukončenie 10. ročníka Medzinárodného výtvarno-literárneho sympózia Ora et Ars Skalka 2017 v Diecéznej svätyni sv. Andreja-Svorada a Beňadika za účasti výtvarníkov a literátov. Hudobným hosťom bola Nina Kohoutová. Moderovala: Eva Mišovičová.

r e s u m é • 2 0 1 7

M a r i á n • K v a s n i č k a

SK Jubilejný 10. ročník Medzinárodného výtvarno-literárneho sympózia ORA ET ARS SKALKA 2017 – na stále viac navštevovanom pútnickom mieste Skalka pri Trenčíne – priniesol bohatú úrodu umeleckých, výtvarných a literárnych diel. Významovým svorníkom celého podujatia je hľadanie funkčného estetického poriadku, ktorý odzrkadľuje ľudskú túžbu po spiritualite a účtu k posvätnému. V tomto roku na Malej i Veľkej Skalke, teda pri diecéznej svätyni aj v nádhernom prostredí benediktínskeho kláštora s jaskyniou, tvorilo 13 výtvarných umelcov a 5 autorov v literárnej sekcii. Napriek programovej a tematickej voľnosti sa autori ikonograficky zameriavali na krásy, prírodu, posvätné miesta, stavebné pamiatky pútnického komplexu Skalky pri Trenčíne. Zväčša ide o veduty, teda akési obrazové pohľadnice (Ludmila Lakomá-Krausová), častejšie však o ich metaforické, farebné a symbolické prehodnotenie (Danuše Markovová, Daniela Krajčová, čiastočne Iva Jarošová-Štrbová).

Druhým prameňom inšpirácie býva hagiografický materiál, v tomto prípade stredoveká Maurova legenda s vylčením života oboch skalských pustovníkov – sv. Andreja-Svorada a sv. Beňadika. Táto pamiatka poskytuje dostatok jednak epického materiálu, ale aj voľných asociácií o význame práce, modlitby, viery, askézy, obete, martýria. Niekomu stačia imaginárne figúry svätcov (Jan Botek) v červenej orchestrácii, iní zase využívajú symbolicko-znakový potenciál z hlbšej roviny životopisov (Jozef Matuška, František Guldán). Občas sa duch pútnického miesta dostane do dialógu so staršími slohovými obdobiami, s ikonopisom alebo modernými možnosťami sakrálnej obrazovosti (Eugeniusz Molski, Peter Krupa, Ludmila Lakomá-Krausová).

Tretí inšpiratívny zdroj predstavujú univerzálnejšie kresťanské témy, biblické, kristologické alebo mariánske (Iva Jarošová-Štrbová aj s triptychom venovaným 100. výročiu fatimských zjavení; v maľbe i sochársko-maliarskom objekte Jozef Vydárnák). Nechýbajú ani rôzne tematizácie kríža ako symbolu, v ktorom sa pretína vertikála s horizontálou ako v živote (Jan Botek, Ludmila Lakomá-Krausová, Iva Jarošová-Štrbová, Peter Krupa). Svojráznu skupinu tvoria diela extrémne vypäté až existenciálnej expresie (sochár Dominik Monček) alebo pergamenové obrazy – objekty s využitím presvetlenia, perforácie a tvárnenia plochy hrdzou, trávou, zemou, moridlami, indigom (Eva Olexiková). Popri týchto primárne sakrálnych alebo duchovne zameraných dielach sa objavuje aj širší kontext regiónu, rodného kraja, jeho tradícií a procesov, ktoré ho inervujú (Jozef Vydárnák). Zostavu umelcov skvelým remeslom, pokorou pred témou a hlbokou vierou v ľudské zrodenie Boha dopĺňa Vladimír Morávek svojou mnohofigurálnou rezbárskou prácou.

V literárnej sekcii s intímnymi „čítačkami“ veršov, ktoré neupievajú na povrchu, ale sa snažia ísť až ku koreňom nášho života a k prameňom, z ktorých pije duša, pracovali, tvorili, diskutovali, najmä však čítali Margita Ivaničková, Jozef Leikert, Erik Ondrejčíka, Dana Podracká a Rudolf Dobiáš – koordinátor tejto časti sympózia. Ak k tomu prirátame sprievodné – hudobné, kultúrne, spoločenské i liturgické – aktivity, získame aspoň letnú predstavu, ako funguje pohyblivé spoločenstvo sympózia.

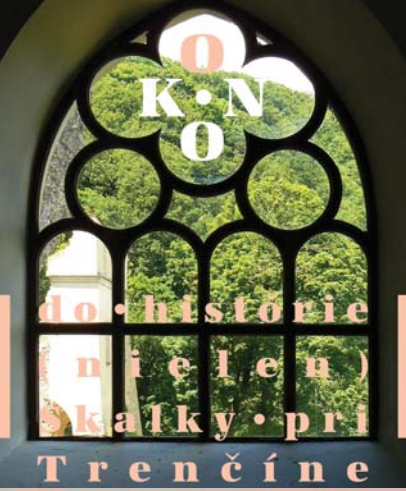
UK The jubilee 10-th ORA ET ARS SKALKA 2017 international art and literature symposium – in Skalka, a more and more visited pilgrim’s place near Trenčín – brought an abundant harvest of artistic, graphic, plastic, and literary works. Searching for a functional aesthetic order reflecting human’s desire for spirituality and respect of the sacred is a significant keystone of the whole event. 13 artists and 5 authors in a literary section performed at both the Malá Skalka (Little Rock) and the Veľká Skalka (Big Rock), i.e. at a diocesan sanctum and in a beautiful environment of the Benedictine Monastery with a cave this year.

Despite of program and thematic freedom, authors focused iconographically on beauties, nature, holy places, architectural monuments of the Skalka pilgrim’s complex near Trenčín. Vistas, i.e. a kind of picture postcards (Ludmila Lakomá-Krausová) are mostly of concern; however, their metaphorical, colourful and symbolic reinterpretation (Danuše Markovová, Daniela Krajčová, čiastočne Iva Jarošová-Štrbová) is of concern more often.

Hagiographic material, a medieval Moor’s legend depicting a life of both hermits at Skalka – Saint Andrew Svorad and Saint Benedict – in this case used to be another source of inspiration. This memory provides sufficient epical material on one hand but also a lot of associations on importance of work, prayer, belief, asceticism, sacrifice, martyrdom on the other hand. Imaginary figures of saints (Jan Botek) in a red orchestration are enough for someone, others use symbolic-character potential from a deeper level of biographies (Jozef Matuška, František Guldán) on the other hand. A ghost of the pilgrim’s place enters into a dialogue with older style periods, with iconography or modern possibilities of sacral imagination sometimes (Eugeniusz Molski, Peter Krupa, Ludmila Lakomá-Krausová).

More universal Christian topics, biblical, Christological or Marian (Iva Jarošová – Štrbová also with a triptych devoted to 100-th anniversary of apparitions in Fatima; Jozef Vydárnák in both painting and a sculpture-painter’s object) are a third inspiring source. Different thematizations of a crucifix as a symbol in which a vertical line is intersecting with a horizontal line like in a life are not missing, either (Jan Botek, Ludmila Lakomá-Krausová, Iva Jarošová-Štrbová, Peter Krupa). Works of an extremely strained up to existential expression (Dominik Monček, sculptor) or parchment paintings – objects using backlighting, perforation and shaping of a surface with rust, grass, soil, dyes, indigo (Eva Olexiková) represent a characteristic group. A wider context of a region, native land, its traditions and processes innervating it (Jozef Vydárnák) also appears besides these primarily sacral or spiritually oriented works. With his multi-figural carving work, Vladimír Morávek completes a set of artists by a perfect craft, humbleness of a theme and a deep belief in the human birth of God.

In a literary section, Margita Ivaničková, Jozef Leikert, Erik Ondrejčíka, Dana Podracká, and Rudolf Dobiáš – coordinator of this part of the symposium, worked, created, discussed, but first of all read with intimate “readers” of verses which do not stick to a surface but they go down to roots of our life and to springs from which a soul is drinking. If we add accompanying – musical, cultural, social and also liturgical – activities, we gain at least a glimpse of how a moving society of the symposium works.

• Igor Zmeták

• František Oslanský

• Milan Hanuliak

◀ Príspevky autorov k téme seminára boli vydané v júli 2017 vo forme zborníka odborných príspevkov pod názvom: **OKNO do histórie (nielen) Skalky pri Trenčíne.**

• **OKNO do histórie (nielen) Skalky pri Trenčíne** (Kultúrno-historický seminár)
6. jún 2017 • Miesto: Kongresová sála Trenčianskeho samosprávneho kraja (K dolnej stanici 7282/20A, Trenčín)

Prednášali:

- **Milan Hanuliak**, Archeologický ústav SAV, Nitra (SK)
- **Ján Kubica**, Verejná knižnica M. Rešetku, Trenčín (SK)
- **Igor Zmeták**, Slezská univerzita, Opava (CZ)
- **František Oslanský**, Slovenská historická spoločnosť pri SAV, Bratislava (SK)
- **Lucie Heilandová**, Moravská zemská knihovna, Brno (CZ)
- **Juliana Zmetáková**, Univerzita Palackého, Olomouc (CZ)
- **Eszter Kovács**, Országos Széchényi Könyvtár, Budapest (HU)
- **Peter Martinák**, Verejná knižnica M. Rešetku, Trenčín (SK)
- • •

• Eszter Kovács

• Ján Kubica

10. MEDZINÁRODNÉ VÝTVARNO-LITERÁRNE SYMPÓZIUM ORA ET ARS – SKALKA 2017 19. – 25. jún 2017 Areál Malej a Veľkej Skalky pri Trenčíne

Hlavný organizátor: Mesto Trenčín
Spoluorganizátori:
Trenčiansky samosprávny kraj
Trenčianske osvetové stredisko v Trenčíne
Farský úrad Skalka nad Váhom
Beňadik, n. f.
Občianske združenie T-VIA
Verejná knižnica M. Rešetku v Trenčíne

Realizačný tím:
Mgr. Hana Gallová, Mgr. Janka Masárová, Mgr. Terézia Niková
Kordinátor sekcie literátov: Rudolf Dobiáš
Kordinátor sekcie výtvarníkov: Jozef Vydárnák
Ideový námet: Mgr. Terézia Niková, Mgr. Hana Gallová
Text preambuly: Jozef Vydárnák, korigoval: Rudolf Dobiáš
Autor názvu sympózia, kurátor podujatia a výstavy po sympóziu: PhDr. Marián Kvasnička
Logo sympózia, typografické ilustrácie, koncepcia a grafická úprava katalógu: Jozef Vydárnák
Spolupráca na koncepte katalógu: PhDr. Marián Kvasnička, Mgr. Janka Masárová, Mgr. Hana Gallová
Gramatické korektúry: Jana Muchová
Fotodokumentácia a letecké pohľady na Skalku: Štefan Kačena
Do katalógu fotografiami prispeli: Andrea Štefinová, Štefan Majtán, Janka Masárová, Eleonóra Žúrková, Jozef Vydárnák a archív sympózia Ora et Ars
Tlač a zhotovenie katalógu: ULTRA PRINT, s.r.o., Bratislava
Náklad: 700 výtlačkov
ISBN 978-80-7092-047-3
Júl 2017

Podakovanie:

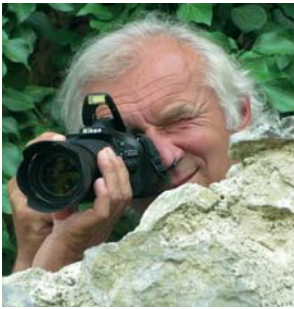
J. E. Mons. Viliam Judák, nitriansky biskup • Janka Poláková • Ľuba Trefná • manželia Dužekovci • Katarína Darvašová a sprievodcovská služba na kláštore • MUDr. Ivan Horváth

Podujatie podporili:

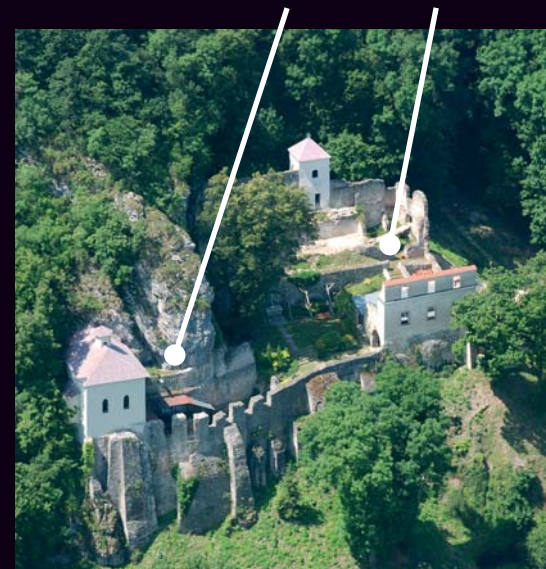
www.parcela.sk
kataster, prevody pozemkov, poradenstvo

Vyveska.sk

**Zvláštne
podakovanie
fotografom
sympózia
Štefanovi
Kačenovi
•••**

M E D Z I N Á R O D N É V Ý T V A R N O - L I T E R Á R N E S Y M P Ó Z I U M O R A E T A R S - S K A L K A

Pútnické miesto
„**Skalka pri Trenčíne**“
sa skladá z dvoch častí:

Velkej (alebo aj Starej) Skalky, tvorenej kláštorom
pozostávajúcím z benediktínskej a jezuitskej časti

a **Malej (alebo aj Novej) Skalky**, tvorenej dvojvežovou
Diecéznou svätyňou sv. Andreja-Svorada a Beňadika,
pútnickým domčekom a novou krížovou cestou,
nachádzajúcou sa na svahu oproti svätyni.

ISBN 978-80-7092-047-3